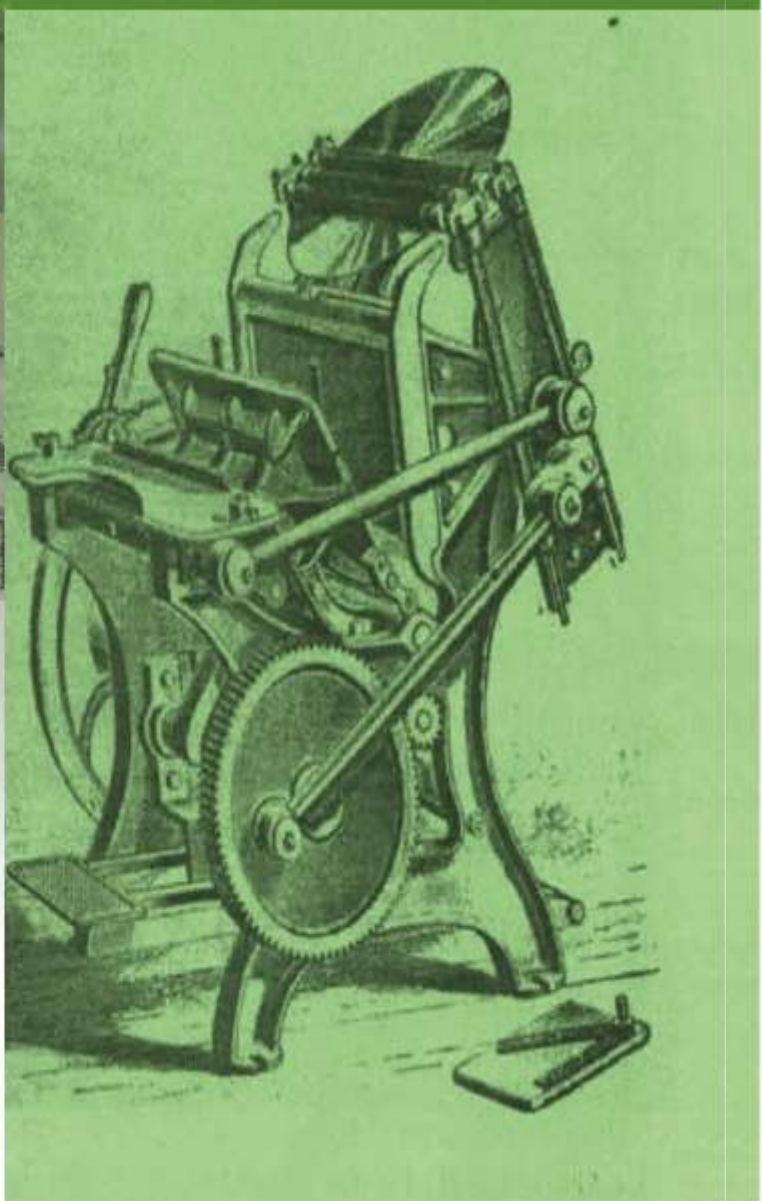

GUTENBERG

Universul cărții

Anul XI
Nr. 38
Martie, 2019

GUTENBERG

N
I
V
E
R
S
U
L

PUBLIKAȚIE TRIMESTRIALĂ CULTURALĂ

Anul XI, Nr. 38
Martie 2019

EDITURA GUTENBERG UNIVERS - ROMÂNIA

CĂRȚII

**PUBLICAȚIE FONDATĂ 2009,
DIRECTOR TIPOGRAFIA
GUTENBERG ARAD, DAN LUCA**

Florica R. CÂNDEA - Consilier editorial

COLEGIUL CONSULTATIV

Anton ILICA
Emil ȘIMANDAN
Horea TRUȚĂ

COLEGIUL TEHNIC

Carina BABA - Consilier imagine
Loredana TUDORESCU - Consilier tehnic

REDACTORI / RELAȚII SPECIALE

Lucia BIBARȚ
Sorina GROZA
Gheorghe HODREA
Mira ODAGIU
Iuliana PINTEA
Eugenia PONTA PETE

D.T.P.

Carina BABA - Concepția copertei
Ecaterina VARGA

DISTRIBUIRE

Radu BOLOVAN - chioșc ziare str. Mețianu

CUPRINS

Documentar- Aradul în timp	3
Profiluri jurnalistice	7
Estetica limbii	11
Recenzii	13
Salon Gutenberg	15
Proză-eseu	19
Idei, opinii, consemnări	20
La o ceașcă de cafea, duminica	28
Mașina tipografică	32
Eveniment	34
Editura și Tipografia Gutenberg	35

ANUNȚ

Revista Gutenberg Universul cărții

Începând cu acest număr al revistei, toate materialele publicate pe parcursul anului 2019, vor fi ierarhizate la sfârșitul anului și vor face obiectul Galei Excelenței, conform segmentelor cunoscute ca generice.

Mult succes!

Revista se distribuie gratuit

Responsabilitatea asupra conținutului textelor aparține autorilor

GUTENBERG

OMUL ȘI CĂRȚILE UMANITĂȚII

Anton ILICA

Începând cu anul X și numărul 37, decembrie 2018, publicația **Universul cărții – Gutenberg**, editată de Tipografia și Editura Gutenberg din Arad, are un nou format, în care coperta ne reamintește de

primul inventator al cărților, autorul multiplicării acestora prin tipar. Invenția înlocuiește activitatea copiștilor, a celor care compilau cu mâna textele, de regulă, cele biblice. Fiecare mănăstire sau casă nobiliară avea copiști, adevărați artiști în scriere și coloristică. Pentru că mulți ne-au întreat *”de ce Gutenberg”*, venim cu o

actualizare biografică a omului extraordinarului invenții, care a dat lumii acest *”univers al cărților”*, imensele biblioteci numeroase, care stochează, multiplică și rețin toate faptele importante, științifice, sentimentale, artistice ale celor ce asigură progresul umanității, a culturii și civilizației.

Cine a fost GUTENBERG? Aflăm chiar din prezentarea *Wikipedia*, că JOHANNES GENSFLEISCH s-a născut, poate, în anul 1398 în Mainz (decedând în 1468), oraș german, din părinți de patricieni bogați, care-și permiteau să aibă monedă proprie bătută în aur, fiind pasionat de tehnica scrijelării în metal, recunoscut ca un pasionat bijutier, dar ispitit de inovarea unei prese pentru tipărirea cărților, prin litere metalice mobile, după model chinezesc. Până atunci, cărțile, mai ales Biblia, erau copiate de mână sau ”tipărite” pe baza unor plăci de lemn pe care era scrijelită scrierea inversă a unei singure pagini. După numeroase încercări, de a concepe o presă tipografică, într-un atelier improvizat în cartierul Gutenberg, Iohannes reușește să inventeze o tehnică europeană pentru ”producerea în masă” a cărților și a determina începutul *”erei Gutenberg”*. În 1455, reușește să tipărească așa numita *”Biblia lui Gutenberg”*, una dintre cele mai râvnite (și scumpe) cărți din spațiul european. Precizăm că inventatorul absolut al tiparului, după modelul literelor detașabile și mobile, a fost chinezul Bi Sheng, grație căruia bibliotecile chineze aveau deja mii de tipărituri sub formă de cărți. Tehnica lui Iohannes Gutenberg se bazează pe ”combinarea unor matrițe mici”, sub forma unei litere, care puteau fi combinate în cuvinte, iar cuvintele recombinate în propoziții și acestea în pagini de carte. *”Biblia”* sau *”Vulgata”* lui Gutenberg are 42 rânduri, 2,5 milioane de semne tipografice, 1282 pagini, legate în două volume, folosindu-se 290 de caractere tipografice identice cu cele scrise de

mână (în limba latină). *Cartea sfântă* a consumat peste 50 de mii de coli de hârtie și peste 5 sute piei de vițel, precum și o cantitate apreciabilă de cerneluri și uleiuri speciale. Astăzi, se pare, mai există vreo 20 de exemplare, fiind cotate la o imensă valoare financiară.

În Țara Românească, s-a tipărit, după tehnica Gutenberg, la Târgoviște un Liturghier de către călugărul Macarie în anul 1508. Această tehnică a avut un rol esențial în emanciparea scrisului, în sensul în care cărțile ieșeau de sub autoritatea Bisericii, putând fi tipărite fără un control teologic, așa cum s-a întâmplat cu inițiativa lui Luther, care a dat civilizației europene Luteranismul; de pe-acum se pot tipări cărți în altă limbă decât cele oficiale, latină sau slavonă.

Tehnica tipării cărților a fost ameliorată permanent; până în ultimele decenii ale secolul al XX-lea, procedeul s-a bazat pe culegerea manuală a literelor metalice dintr-un sertar cu numeroase buzunărele, apoi tehnica pirogravurii, folosirea linotipului, o mașinărie care topea fiecare literă din plumb și apoi era așezată de zețar în pagină, până la tipografierea pe calculator și tipărirea pe imprimantă electronică laser ori color.

Apariția *”erei digitale”* avea să creeze o alternativă la cărțile tipărite pe suport solid. Lumea a devenit *”un ciber spațiu”*, cărțile *”pedefate”* pot fi accesate de o infinitate de cititori, disculețe, stykuri și alte tehnici de stocare electronică ori dispozitive de lectură electronică și multe alte invenții permite informațiilor să circule cu o viteză incomensurabilă de multiplicare. *Biblioteca de la Alexandria* – sinteză a cunoașterii premilenare, distrusă de un Calif orgolios, a stimulat gândirea tuturor celor ce vor și pot să ceneze la marea înțelepciune a lumii. De la piatră, scriere pe piei, la pergamente și hârtie s-a ajuns astăzi la etapa scrierii virtuale, electronice. Iar *hipermedia* avansează strategii de îmbinare a scrierii cu vocea, a sunetului cu imaginea, a fotografiilor cu videoclipurile, astfel că degustarea documentării și informatizării sunt deserturile alese ale umanității. Terminalele (televizor, tablete, telefoane celulare ș.a.) sunt deja *”la purtător”*, văzând că fiecare merge pe stradă ascultând, vorbind, scriind, înveselindu-se, râzând și trăind intens condiția umană a lumii, văzută ca *”un sat universal”*. Telefonie mobilă și accesul prin touchscreen, ecran color, dispozitive smartphone, accesul inopinat la internet – imensa bibliotecă a lumii -, aproape în orice loc și în orice moment va oferi surprize din ce în ce mai provocatoare inclusiv un declin al lecturii cărților pe suport material. Poate este și un motiv pentru care cărțile și-au pierdut din prestigiu și clientelă. Se citește tot mai puțin, iar în țara noastră chiar mai puțin decât sperăm. Presa scrisă, editurile, librăriile, bibliotecile publice sunt din ce în ce mai puțin frecventate de cititori. Personal, iubesc foșnetul răsfoitului paginilor și mă încânt de privitul admirativ al volumelor din biblioteca personală, care mi-au încântat clipele vieții.

ANSAMBLUL SCULPTURAL ELOGIUL MUNCII

Horia TRUȚĂ

În martie 1953, au început lucrările de reconstrucție a unui segment din Gara CFR, grav avariata în urma bombardamentelor din vara și toamna anului 1944. Autorii ruinării acestei splendide clădiri, deopotrivă anglo-americani și germani, au transformat măreția imobilului în ziduri înegrite ieșite din vreme. În iulie 1953 Intreprinderea de Căi Ferate Alba Iulia, a continuat în ritm alert munca la marchiza din beton armat al peronului lungă de 124 m, cu gândul ca măcar aceasta să fie terminată până în luna august. Atunci, gara urma să fie tranzitată de mulțimea participanților la Cel de al IV-lea Festival Internațional al Tineretului și Studenților de la București.

În anul următor, pe zidurile laterale din holul mare al gării au fost fixate în nișe boltite, special construite, șase reliefuri din beton, sculpturi, înscrise în marele curent al clasicismului modernizat, exprimat tematic, corespunzător exigențelor politice ale vremii, în limitele iconografiei realist – socialiste. La solicitarea comanditarului, personajele fiind clar structurate monumental, a determinat interesul autorilor pentru expresia echilibrată a corpului

Ansamblul sculptural Elogiul Muncii din Gara CFR

uman, cu respectarea integrității sale, într-o concepție convențională, dar care le dă astfel unitate stilistică. Aspirația spre clasicism introduce un plus de expresivitate și emoție. Figurile grupate de regulă câte trei tineri bărbați și femei sunt viguroase, așezate ferm pe pedestale mai mult în poziție statică, asemenea unor modele de imagini. Cele șase reliefuri tratează tot atâtea teme inspirate din activitatea culturală, sportivă și economică. Ele sunt exprimate plastic, dar nu alegoric, ci prin imaginea unor fundaluri și

personaje realiste ce poartă recuzită reprezentativă pentru unele profesii.

La o cercetare atentă se constată că autorii au fost selecționați din rândul unor personalități remarcabile, artiști aflați, atunci și acum, în prima linie a creației sculpturale românești. Imaginile, sunt prezentate tematic cu multă claritate, constituindu-se într-un elogiu al muncii, după cum urmează:

1. **Cultura.** Autorul, sculptorul bucureștean Constantin Lucaci (1925 – 2004), a plasat pe fundalul schițat cu un templu antic și o liră muzicală, trei personaje ce poartă simboluri ale științei și artelor: masca teatrală, mai multe cărți și o făclie cu flacără, semn al luminii cunoașterii.

2. **Agricultura.** Zoe Băicoianu (1917 – 1987), sculptor-ceramist din București prezintă mai multe personaje în veșmânt popular, grupate etajat, împresurate de recuzită ale activității rurale: toiaș ciobănesc, oaie, snop cu grâu și altele.

3. **Sportul,** Fekete – Negrulea Iosif (1903 – 1979), sculptor, din Oradea a conceput lucrarea ilustând pe imaginea unei porți monumentale marcată cu cercurile olimpice, tineri în ținută sportivă, cu rachetă de tenis și mingi.

4. **Electrificarea.** Sculptorul arădean Ioan Tolan (1927 – 2015), prezintă grupat, în peisaj montan, trei personaje care manipulează piese folosite în sistemul energetic, ilustrate print-un baraj cu ape învolburate, stâlpi metalici, conductori electrici, etc.

5. **Pescuitul și Vânătoarea.** Cristea Grosu (n.1921), sculptor, gravor, din București, a ilustrat tema transpunându-și personajele cu atributele profesiei: plasă de pescuit, pești, pușcă de vânătoare, un iepure, etc., într-un peisaj marin și montan.

6. **Marina și Aviația,** Sculptorul timișorean Octavian Ilica, prezintă în relaxare pe un fundal cu vapor înconjurat de macarale, timonă, pești, un muncitorul pe șantierul naval, alături de marinar și aviator,

În perioada 1912 – 1916, Compania de Căi Ferate, în cadrul proiectului de reabilitare a liniei Curtici – Simeria, a beneficiat de modernizarea clădirii gării, asigurând călătorilor confort și securitate prin crearea unor moderne spații de așteptare, comerciale și distribuire a pasagerilor la peroane. Cu acest prilej, au fost restaurate și cele șase reliefuri decorative din holul principal al imobilului, înobilând astfel spațiul generos al Gării CFR.

CETATEA LIPOVEI PRIN OCHII LUI DANIEL VIGHI SAU LIPOVA ÎNTRE ISTORIE ȘI LITERATURĂ

Carina A. BABA

Anul Centenarului Marii Uniri a fost un an prolific în ceea ce privește apariția unor cărți de o reală valoare, cărți care au ca subiect Marea Unire sau, pur și simplu, prezentarea unor locuri cu încărcătură istorică din Arad. În această a doua categorie se încadrează și volumul „Cetatea Lipovei de la Carol Robert de Anjou la ocupația sovietică”, semnat de Daniel Vighi și apărut la Editura Ariergarda, în 2018.

Volumul a avut un impact deosebit asupra lipovanilor, care se bucură și de o monografie a orașului, semnată, în 2006, de Victor Bleahu, precum și de un album, întocmit de Mircea Olariu, apărut cu mulți ani în urmă. Volumul lui Daniel Vighi cuprinde peste 250 de pagini, are un design elegant și se dorește o „antologie de texte istorice și literare”.

Daniel Vighi ne aduce în memorie personalități importante, care au excelat în domeniul dintre cele mai diverse, neavând, astfel, cum să lipsească din paginile volumului Atanasie Marian Marienescu, Sever Bocu ori Ioan Slavici. Dar mai sunt și alte nume care au răzbătut / răzbat prin vâlul mai mult sau mai puțin opac al vremurilor.

Autorului, care a reușit să își illustreze antologia cu imagini de bună calitate, nu îi este dificil să transforme un orașel situat la hotarele dintre Banat și Ardeal, Lippa, într-o cetate de poveste. Mai ales că istoria însăși îl ajută, în această regiune existând, la un moment dat, nu una, ci două cetăți: Cetatea Solymos (Șoimilor) și Cetatea Lipovei, o mănăstire franciscană, un bazar turcesc și atâtea alte ruine care păstrează câte o poveste. Astfel, Daniel Vighi readuce în contemporaneitate detalii care compun un puzzle tridimensional al orașului învăluit în atâtea straturi de istorie, că ajungi să te întrebi cum au reușit oamenii să își păstreze identitatea în condițiile în care Lipova, Radna și Șoimoș au

fost ba sub asalt otoman, ba sub asalt austroungar?!...

Cartea poate fi considerată și un pretext... un pretext pentru a propune studierea istoriei locale în școli. Acest aspect ar fi benefic pentru copiii care încă învață istoria într-o manieră centralizată, dar nu cunosc aproape nimic despre locurile în care s-au născut și despre personalitățile care au trăit în acele locuri, locuri și oameni care, mai de vreme sau mai târziu, îi vor urmări, cerându-și dreptul la neuitare. „A ne simți solidari cu istoria locală, cu tradiția provincială, a încerca să ne aflăm rădăcinile și ce au făcut înaintașii noștri din Lipova, din Făget, din Oravița sau Lugoj, din Arad sau Ineu, nu sunt lucruri inutile. Ele construiesc solidarități cetățenești și ne dau identitate” afirmă Daniel Vighi în Cuvânt înainte...

Vighi amintește o mulțime de regi, principii transilvăneni, nobili, episcopi, sultani, beilerbei, judecători otomani etc. care au locuit în cetate sau au avut legături cu ea, îi citează pe Sever Bocu și pe Atanasie Marienescu, cel din urmă notând într-un jurnal despre emanciparea limbii române din „oprimarea lingvistică sârbească”. NU îi uită pe eroii de la Păuliș: „cunosc poveștile rădnanilor despre acești tineri, mi s-a povestit cum s-au întors după ce au oprit ofensiva tancurilor inamicului într-o defilare pe șoseaua de la Radna cu detașamentele în care cei morți lăsaseră locuri goale, iar populația, copiii de la școală cu părinții și țăranii, i-au primit cu flori pe care le-au aruncat peste pasul lor de defilare.”

Partea literară a antologiei are în prim plan romanul „Mara”, scris, după cum bine se știe, de Ioan Slavici. În acest roman, Slavici vorbește despre bresele care existau la Lipova, despre podul de peste Mureș, devenit simbol, atât în carte, cât și în lumea reală, deoarece a legat/leagă „două lumi, două istorii, două mentalități”.

Concluzionând, „Cetatea Lipovei de la Carol Anjou la ocupația sovietică” reprezintă o carte de identitate a Lipovei, condensând în paginile sale gândurile, descrierile, observațiile unor oameni politici, istorici, pedagogi, scriitori, dar și vorbele de duh ale oamenilor simpli, care știu intuitiv cât de important e pământul pe care calcă și cât de mult s-a transformat acesta sub frământarea necruțătoare a timpului.

ISAIA BOSCO (1848 - 1884) FLORILE TINEREȚEI

Anton ILICA

În anul în care Titu Maiorescu se îngrijește de apariția volumului *Poesii* a lui Eminescu, ISAIA B. BOSCO publică, la Arad, o carte cu peste o mie de

poezii, având titlul *Florile inimii*. Era în 1883. Cine este acest Isaia B. BOSCO? S-a născut în 17 februarie 1848 în localitatea Nermiş, de lângă Beliu, ca fiu de preot, susținător alectoral al lui Emanoil Gojdu, candidat parlamentar în Dieta maghiară pentru Cercul electoral

Tinca. Și-a făcut studiile liceale la Beiuș, iar apoi s-a înscris la Academia de Drept din Oradea. Publicistic, a debutat la *Familia* din Oradea, cu pseudonimul Iason Bianco, apoi a semnat câteva poezii în periodicul *Albina Carpaților*, publicând în presa vremii câteva proze. S-a sinucis prin împușcare în 6 mai 1884, pe când se afla în Chitihaz, o localitate din Ungaria, în apropierea graniței. Ce l-o fi determinat pe Isaia BOSCO, la doar 36 de ani, să recurgă la un gest disperat? Parcă ne aflăm în scenariul unui film de tragedie erotică. Avea el o verișoară foarte frumoasă, sora tatălui său, MARIA BOSCO, măritată la 13 ani cu un preot de 19 ani; avea preoteasa veleități de poet, debutând în *Familia* lui Iosif Vulcan. La Ucuriș, un sat obscur, aparținând comunei Olcea, de lângă Tinca, unde se afla împreună cu soțul său, preotul Petru SUCIU, formează un cenaclu literar, unde au fost atrase personalități ale locului, români bihoreni, admiratori ai preotesei, femeie sensibilă, cultă, cu înclinații spre aventură și răsfăț. Într-o zi, ISAIA se află în compania preotesei adulterine, alături de prietenul său, Alexandru BUJOR; Maria a arătat concesivitate sentimentală față de acesta, fapt ce a alimentat gelozia rubedeniei sale spre un gest de răzbunare. El avea sentimente puternice de iubire față de Maria, astfel că își ucide prietenul, fiind condamnat la câțiva ani de detenție. Nu mai poate absolvi Academia de Drept de la Oradea, dar ocupă funcții administrative la Chitighaz, inclusiv aceea de notar-adjunct. La începutul lunii mai a anului 1884, cu remușcări pentru drama provocată, se sinucide cu un revolver. La puțin timp, Maria Bosco-Suciu, deopotrivă o fire sensibilă, piere (1891) într-un sanatoriu de nebuni din Budapesta. Preoteasa, cea măritată la 13 ani, devine mamă la 19 ani, iar fiica ei, Lucreția SUCIU, va deveni ea însăși una dintre poetesele apreciate ale Bihorului.

Volumul *Florile tinereții* a apărut la Tipografia română Diecesană gr. or. din Arad, având zece rânduri de prefață a "auctorului", considerând versurile ca "micul meu tribut adus mamei-națiune", iar fondurile rezultate vor fi egal împărțite pentru "seminarul ce se va înființa la Arad" (e vorba de Seminarul teologic) și "pentru subvențiunea profesorilor de la Gimnaziul de Beiuș". Având 190 pagini, format A-5, cuprinde 1166

texte versificate, unele cu conținut liric altele fiind texte epice versificate.

Primul lucru care merită evidențiat este elaborarea textului într-o limbă românească surprinzător de corectă, știut fiind că trecerea la scrierea cu litere latine s-a făcut abia în urmă cu vreo douăzeci de ani. Oscilațiile fonetice ori regionalismele derivă tocmai din această situație, cu atât mai mult că limba oficială a Imperiului austro-ungar era maghiara, iar limba română se utiliza doar sub formă de comunicare orală sau scrisă între vorbitori nativi români. De exemplu, regăsim cuvinte înregistrate astfel: *zemislit, sborul, teu, vucle* (pentru bucle), *nestâmpelat, me, pote, vostre, adi* (pentru azi) sau *modru, lopătar* (pentru vâslaș), *bătucit, brâncă, zăuțitare, grăsează* și multe altele. Critica literară a considerat textele volumului "obscure", dar nu s-a făcut o analiză a conținutului acestuia, decât sub forma unor etichetări superficiale. Multe texte sunt prelucrări ale unor doine populare – așa cum a făcut și Eminescu, dar și alți poeți transilvăneni -, iar procesul de transsubstanțiere (folosirea creațiilor populare ca sursă pentru creații culte) a generat texte subtile, unele purtătoare de farmec și subtilitate metaforică. Poeziile au muzicalitate, dispun de formalizări clasice, cu rime încrucișate, ritm iambic, fiind structurate în catrene ori fără strofe. Mesajul erotic este susținut de comparații cutezătoare, epitete ornante și din când în când câte o metaforă înflorește subtil din cuvinte proaspetei limbi române cu caractere latine:

Fă-mă, Doamne, ce mi-i face,
Fă-mă busuioc ori crin,
Să mă rumpă cine-mi place,
Să mă bage-n albu-i sân.

Și ca fluturu-n lumină
Să mă stâng la sânul său,
Fericire mai divină
În etern n-aș afla eu! (*Oftare*)

Bărbat frumos, elegant, afectuos, Isaia Bosco a fost încântat și îndrăgostit de vreo Ecaterină, Marica ori Elisă - cea "cu ochi ca para" -, de Catița din Bodești ori domnișoara Bela de la Zimbru, singura stare de fericire fiind cea de îndrăgostit ori suferind de iubire. Poetul își aseamănă muzele cu flori, păsărele, iar suferința sa capătă accente de dor, tristețe, oftări, niciodată de supărare sau răzbunare. Are aceeași rezonanță sentimentală specifică romanticilor, cu deplângeri lacrimogene, răbufniri de amintiri erotice și aleașuri de sentimentalism.

În fine, dacă așa vă place literatura, faceți din afect o sursă de dramatică afecțiune fericită. Poetul Isaia Bosco s-a sinucis din iubire și dintr-o conștiință tulburată de ucigaș din dragoste adulterină pentru o mătușă zvăpăiată de frumusețea sa de preotească rurală.

VOCI ȘI VOCAȚII JURNALISTICE ARĂDENE

La 11 ianuarie 2019 s-au împlinit și sărbătorit 100 de ani de la înființarea Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, iar la 7 ianuarie 2019 un sfert de veac de la reînființarea, după Revoluția din Decembrie 1989, a Filialei „Ioan Slavici” din Arad a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România – evenimente marcante în istoria presei naționale și locale din vestul Transilvaniei și Țării.

Revista culturală „Gutenberg Universul Cărții” inaugurează o rubrică specială, pornind de la cele două evenimente amintite, dedicate unor personalități publicistice locale și naționale, contemporane, ante și postdecembriste, care s-au remarcat cu dăruire și talent pe tărâmul presei locale, presă care certifică o tradiție neîntreruptă de peste 180 de ani în istoria culturală a Aradului.

În acest număr, revista „Gutenberg Universul Cărții” are ca oaspeți patru publiciști de marcă ai Aradului: LAVINIA BETEA, MARCEL CANCIU, GABRIELA GROZA ȘI VASILE FILIP.

Lavinia BETEA

În anul Centenarului Marii Uniri este profesor la Facultatea de Științe ale Educației, Psihologie și Asistență Socială a Universității „Aurel Vlaicu” Arad. Abilitată pentru coordonare de doctorate în științe umaniste de Universitatea „Paul Valéry” Montpellier 3 și pentru coordonare de doctorat în științele comunicării de Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Membru al Academiei de Științe Pedagogice Belgrad.

S-a născut la 26 martie 1956 în orașul Brad, județul Hunedoara, părinții fiind domiciliați în Hălmagiu (Arad).

A urmat Liceul pedagogic din Arad, pe care-l termină în anul 1976. Și-a descoperit vocația pentru presă conducând revista școlii și fiind corespondentul județean al revistei „Limbă și literatură pentru elevi”.

Debutază în presa literară în anul 1972, cu poezie, în revista „Orizont” din Timișoara. A publicat de-a lungul anilor poezie în reviste culturale naționale.

Este absolventă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie-Filosofie, secția filozofie-istorie, promoția 1982, cu lucrare de licență în psihologie.

În anul 1987 este încadrată la cotidianul Flacăra roșie din Arad, unde se ocupă de probleme de tineret și învățământ. Urmează o specializare postuniversitară în ziaristică la București, după care începe o prodigioasă carieră jurnalistică, în presa scrisă și televiziune, ce durează până în anul 1996. Întâi la Flacăra roșie, apoi la cotidianul Adevărul de Arad și la săptămânalul 7 zile tot din Arad. Urmează postul de televiziune INTERSAT din același oraș, trece corespondent la Evenimentul zilei, continuă cu televiziunea locală din Craiova și Terra-Sat din Reșița.

Devine doctor în psihologie al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca. Obține prin concurs, în anul 1996, postul de lector la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. În decursul anilor a fost profesor invitat la universități din țară și din străinătate, a coordonat și a participat la proiecte de cercetare de nivel european și a efectuat stagii de cercetare în prestigioase instituții.

A publicat în calitate de autor sau coordonator 24 de volume, circa o sută de articole științifice și peste două mii articole publicistice în ariile: psihologie politică, comunicare media, istorie orală, istorie recentă.

În paralel cu activitatea universitară a continuat să fie jurnalistă de presă scrisă și televiziune. A înființat și a condus secția de Istorie Recentă a ziarelor Jurnalul Național (2004-2011) și Adevărul (2011-2013). Actualmente este colaboratoare a TVR pentru scenarii și consultanță de specialitate la serialul Adevăruri despre trecut (din 2014) și coordonatoarea colecției Istoria a Editurii Corint din București (din 2016).

APARIȚII EDITORIALE (selecție): Ultimul an din viața Elenei Ceaușescu. Agenda Tovarășei în 1989, Editura Corint, București, 2018; Gladiatorii lui Stalin, Începuturile comunismului în România, Editura Leistung Publishing, București, 2018; Viața lui Ceaușescu. Tiranul (coord.), Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015; Viața lui Ceaușescu. Fiul Poporului (coord.), Editura Adevărul, București,

2013; Viața lui Ceaușescu. Ucenicul partidului (coord.), Editura Adevărul, București, 2012; Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea, Editura Adevărul, București, 2011; Povești din Cartierul Primăverii, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2010, ediția a II-a, 2017; 21 august 1968 — Apoteoza lui Ceaușescu (coord.), Editura Polirom, Iași, 2009, ediția a II-a Corint, 2018; Psihologia politică – o disciplină societală (coord. Lavinia Betea, Alexandre Dorna), Editura Curtea Veche, București, 2008; Partea lor de adevăr, Editura Compania, București, 2008; Bărbați și femei. Întâlniri cu Serge Moscovici, Editura Fundației Culturale Române, București, 2007; Am făcut Jilava în pantofi de vară. Convorbiri cu Ioana Berindei, Editura Compania, București, 2006 (ediția a II-a, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016); Mentalități și remanente comuniste, Editura Nemira, București, 2005; Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist, Editura Humanitas, București, 2001 (edițiile II–IV, Editura Curtea Veche, București, 2005, 2011, 2018); Psihologie politică. Individ, lider, mulțime în regimul comunist, Editura Polirom, Iași, 2001 (ediția a II-a, Editura Concordia, Arad, 2007; ediția a III-a, Editura Universității „Aurel Vlaicu“ Arad, 2009); Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea, Editura Polirom, Iași, 2001; prefață, selecție a textelor și note la cartea lui Paul Sfetcu, 13 ani în anticamera lui Dej, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000; Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997; Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României, Editura Fundației „Ioan Slavici“, Arad, 1995 (ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000); Sfârșitul libertății, Editura Mirton, Timișoara, 1993.

Prin această enumerare a operei doamnei profesor, care a pornit în fascinanta lume a gazetăriei de la cotidianul „Flacăra roșie” din Arad, activitate pe care a continuat-o cu cercetări de arhivă și cu importante convorbiri și dialoguri cu personalități politice din sfera istoriei recente, am reconstituit „pedestalul” pe care a urcat de-a lungul vremii Lavinia Betea. Mai adăugăm titlurilor de mai sus și creația sa poetică, adunată, în anul 2002, în volumul Lungul balans al memoriei, apărut la Editura Fundației „Ioan Slavici” din Arad.

În anul 2003, Lavinia Betea a fost distinsă pentru volumul Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea

unui lider comunist cu Premiul Academiei Române. Această distincție este una dintre cele mai prestigioase obținute de un jurnalist arădean, în prezent cadru didactic universitar, care a pornit în lumea publicisticii și a cercetării științifice de la condiția unui gazetar în presa locală din Arad, reușind să se impună prin multă muncă, tenacitate și talent.

Marcel CANCIU

Senior al jurnaliștilor fotoreporteri arădeni, Marcel Canciu, timp de aproape patru decenii s-a impus ca unul dintre cei mai cunoscuți și talentați fotoreporteri ai presei din Arad. S-a născut la 16 ianuarie 1938 în localitatea Ianca, județul Brăila. În anul 1958 s-a stabilit, cu familia, în Arad — tatăl său, inginer agronom, a fost repartizat să lucreze în județul Arad, devenind astfel un „fiu adoptiv” al Aradului. A debutat în presă în anul 1966 la cotidianul „Flacăra roșie” din Arad, după care, în anul următor, 1967, a fost încadrat ca fotoreporter la același ziar. Urmează, la București, cursuri organizate de Uniunea Ziariștilor din România, specializându-se ca fotoreporter în presa cotidiană. Devine șeful secției Foto al ziarului local din Arad, funcție pe care o deține și după 1990, când cotidianul „Flacăra roșie” își schimbă denumirea, la cererea manifestanților din decembrie 1989 din Arad, în „Adevărul” de Arad. Activează, la noul ziar, până în anul 2005, când se pensionează.

În perioada în care a lucrat ca fotoreporter la ziarul „Flacăra Roșie”, dar și ulterior, în perioada postdecembristă, ilustrațiile semnate de Marcel Canciu în ziarele locale din Arad au însemnat de cele mai multe ori o adevărată „victorie” a imaginii asupra cuvântului! Am realizat, în calitate de redactor cu probleme de cultură și învățământ, zeci de pagini speciale ilustrate de memorabile foto-reportaje făcute de Marcel Canciu. Am în vedere paginile ilustrate cu foto-reportaje din sfera urbanismului local, ori din sfera culturii și artei populare tradiționale (nedei și sărbători folclorice din toate zonele județului) ori cele dedicate expozițiilor județene, naționale și chiar internaționale ale artiștilor plastici care au expus la Galeriile „Alfa” și „Delta” din Arad, etc., dar și fotografiile din

intreprinderile și instituțiile municipiului și județului. Convins că oameni cred mai ales adevărul imaginii, care nu poate fi mistificat, Marcel Canciu a fost permanent preocupat ca imaginile sale fotografice destinate celor două ziare la care a lucrat – „Flacăra roșie” și „Adevărul” de Arad - să fie cât mai convingătoare și ușor percepute de cititori.

Fotografiile lui Marcel Canciu, realizate în „lumi” diferite — înainte și după Revoluția din decembrie 1989 — rămân pentru cei care vor răsfoi din când în când colecțiile ziarelor locale arădene, „oglinzi” fidele ale lumii prin care a trecut, însăși „enunțul lumii exprimate prin fotografie”. Prin forța de sugestie și încărcătura emoțională, fotografiile de presă ale acestui talentat jurnalist — curtat de „tovarășii” sau „domnii” care s-au periundat la conducerea județului (toți șefii doreau să se vadă cât mai vizibil în ziar) — rămân documente nedistorsionate ale unor epoci trecute, ori prezente, care s-au fixat în mințile multor cititori.

Maria Gabriela GROZA

În 2019, anul centenarului Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, este secretar general de redacție la cotidianul Jurnal arădean, după ce în 2018 și-a încheiat activitatea, desfășurată timp de 21 de ani, ca lector universitar la Catedra de jurnalistică a Facultății de Științe Umaniste, Politice și Administrative din cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

S-a născut la 20 iulie 1953 în orașul Lipova, urmând-o pe sora sa geamănă Georgeta-Valentina. În 1972 a absolvit Liceul teoretic (secția umanistă) din orașul natal. A urmat Facultatea de ziaristică din București, pe care a absolvit-o în anul 1980. În urma repartiției guvernamentale, în iulie 1980 s-a angajat la cotidianul Flacăra roșie din Arad, în calitate de redactor, până în 1989. Între anii 1983-1984 a urmat cursurile postuniversitare de ziaristică în cadrul Facultății de ziaristică din București. În această perioadă a mai îndeplinit funcția de șef Sector presă și tipărituri, devenind membru în colegiile de redacție ale cotidianelor arădene: Flacăra roșie și Voros lobogo.

În perioada ianuarie 1990 - martie 1993, a fost secretar, apoi secretar general de redacție la

cotidienele Frontul de Vest, Aradul Azi, Tribuna Aradului și Curierul Aradului. Din luna aprilie 1993 și până în anul 2018 desfășoară activitatea de secretar de redacție și secretar general de redacție la Adevărul de Arad, cotidian care din 2008 și-a schimbat denumirea în Jurnal arădean.

Este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (1994) și a fost distinsă, în anul 2000, cu „ORDINUL ZIARIȘTILOR”, clasa a II-a, și Medalia de Argint pentru 15 ani lucrați în presă, la vremea respectivă.

Începând cu anul 1997 a avut funcția didactică de lector universitar, la Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative din cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, Catedra de jurnalistică, unde a predat până în vara anului 2018 discipline specifice jurnalismului.

În calitate de autor sau coautor, a publicat mai multe cărți de jurnalistică și istoria presei locale arădene, între care amintim volumele: Conceperea și elaborarea ziarului. Secretariat de redacție – autor unic, Editura University Press, Arad, 2000; Presa arădeană postdecembristă (1990-2001) – autor unic, Editura Fundația „Ioan Slavici”, Arad, 2002; Evoluția și tipologia presei arădene – coautor, Editura Fundația „Ioan Slavici”, Arad, 2006, coordonator Emil Șimăndan; Multiculturalitatea presei arădene (1833-2002) (coautor), Ed. Fundației „Ioan Slavici” Arad; Dicționarul presei arădene – coautor, Editura Fundației „Ioan Slavici”, Arad, 2010 – coordonator Emil Șimăndan; Dicționarul jurnaliștilor arădeni – coautor, Editura Fundației „Ioan Slavici”, Arad, 2011/2013 – autor Emil Șimăndan. De asemenea, a publicat în Adevărul de Arad, Jurnal arădean, Studia Universitatis „Vasile Goldiș”, Juventute etc., studii și comunicări științifice rezultate în urma unor cercetări despre presa scrisă arădeană, evoluția mijloacelor de comunicare audio-vizuale și despre istoria presei.

Bogata sa activitate didactică a fost întregită cu cinci cursuri tipărite, online și pe suport electronic: Conceperea și elaborarea ziarului. Secretariat de redacție – print, online și CD, Editura University Press, Arad, 2000; Genurile presei scrise – print și online Arad, CD, Arad, 2007; Etică și deontologie profesională – online, CD, Arad, 2007; Tehnici de investigație jurnalistică – print și online, CD, Arad, 2008; Istoria presei – print, Editura Promun, Arad, 2009, online și CD.

Vasile FILIP

Născut în 9 aprilie 1956, în satul Prunișor, județul Arad. Urmează cursurile primare la școala din satul natal unde învățătorul Mariș Mihai îi descoperă înclinația spre poezie. Continuă ciclul gimnazial și apoi liceul la Sebiș. Este pasionat de literatură, istorie, filosofie și găsește în profesorii Vasile Zoican (Neica), Contantin Avram și Octavian Ana, nu doar dascăli obișnuiți, care predau aceste materii, ci adevărați deschizători de drumuri spre lectură, spre cunoaștere, spre creație.

În această perioadă publică poezii în revista școlii, „Doina Crișului”, și frecventează cenaclul literar — cu același nume — ce funcționa la Biblioteca Orășenească Sebiș, condusă de scriitorul Vitalie Munteanu.

Începuturile în presă datează din anii stagiului militar, când a câștigat concursurile de reportaje ale revistelor ostășești din Cluj-Napoca și București. După armată, lucrează zece ani la Sebiș — la spital și casa de cultură — timp în care colaborează la ziarul județean „Flacăra roșie”, fiind membru al subredacției Sebiș. Ocupă primul loc, în mai mulți ani, la concursurile organizate de acest ziar, în special remarcându-se prin reportaje literare.

Absolvent al Facultății de Ziaristică București, intră în presă în anul 1988 pe funcția de corector la „Flacăra roșie”. Imediat după Revoluție devine redactor la ziarul „Adevărul” ocupându-se, în principal, de probleme de cultură și învățământ. Odată cu trecerea la formatul nou al ziarului și reorganizarea redacției, în anul 1993, este numit șeful secției cultură, știință, învățământ. Continuă să lucreze în aceeași redacție și după schimbarea numelui publicației în „Jurnal arădean”.

S-a remarcat, în cei peste 25 de ani de gazetărie, prin „dialogurile” pe care le-a avut cu mari personalități: cu Patriarhii României, PF. Teoctist și PF Daniel, cu renumiți actori și regizori, cu mari scriitori și artiști plastici, fiind printre puținii ziariști care au reușit să obțină un interviu de la regretata acad. Cornelia Bodea — dar și prin reportajele și cronicile (literare, dramatice) semnate.

Este căsătorit, soția — Adriana — fiind profesor de limba franceză la Colegiul Național „Moise Nicoară” Arad. Are doi copii. Laurian este absolvent al Facultății de Matematică — licență și masterat — din cadrul Universității București. El a obținut, în timpul liceului, un număr impresionant de diplome și medalii la concursuri județene, interjudețene, la olimpiade naționale și internaționale; iar, ca student, în anul I a luat medalie de argint iar, în anul II, medalie de aur la olimpiada internațională de matematică a studenților; Francesca s-a remarcat la concursurile de literatură română și limba engleză în timpul anilor de liceu la Colegiul Național „Moise Nicoară”. A devenit apoi studentă la Facultatea de Științe Politice din cadrul Universității București, secția Relații Internaționale în limba engleză, în prezent fiind masterandă la această facultate.

În urmă cu doi ani, Vasile Filip s-a pensionat. A fost lăsat „la vatră” — cum îi place să spună — și acum are mai mult timp pentru „moșia” de la Prunișor. Pentru că aici îl încântă tot: și munca în grădină, și lucrările în pruniștea din deal și animăluțele din curte — mai ales câinele Papi și pisica Lila. Dar cel mai fericit este când vara se adună cu toții la „babi” și se bucură de roadele activității sale (roșii, ardei, ceapă verde, cartofi, ori fructe — caise, zmeură, mere, piersici, prune), își beau, împreună, cafeluța pe terasă ori fac grătare într-un loc special amenajat în spatele grădinii.

Desigur nu a lăsat deoparte nici pasiunea pentru gazetărie mai ales că, în anul 2018, a fost ales coordonator al Filialei „Ioan Slavici” Arad a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Și, el crede că și din această muncă se vor vedea roadele cât de curând.

La sfârșitul anului 2018 Uniunea Ziariștilor Profesioniști i-a acordat distincția DIPLOMA DE EXCELENȚĂ „VASILE GOLDIȘ” pentru slujirea, prin activitatea profesională dedicată, celui mai important eveniment omagial al istoriei noastre — Centenarul Marii Uniri.

Grupaj realizat de
Emil Șimăndan

AI PUȚINTICĂ RĂBDARE...

Delia CHEVEREȘAN

...când împletești candoarea cu bătaile inimii în firul Mărțișorului, făcând-o pe Baba Dochia să-și lepede cele nouă cojoace, spre bucuria Moșilor însetați de sevele Primăverii, de ploaia de aur, de floarea cornului ori de inocența ghiocelului...

„...și-apoi cheamă cuvintele românești la ființă, într-un deșert neatins de roua cerului” (Grigore Vieru)

Cu tandrețe, cu iubire și cu prietenie vei putea domestici până și cuvintele care au dat năvală, fără să bată la Poarta Sărutului, așezându-se tacticos la Masa Tăcerii. Unele au venit din latinitatea noastră, ori de la surori și de la vecini. Le-am frământat cu dorurile toate și le-am dat o nouă identitate.

Iată câteva dintre ele, pronunțate și scrise astfel: „indentitate”, „repercursiune”, „președenție”, „cremwurști”.

Pentru a cunoaște forma corectă, e necesar să consultăm Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM₂) apărut în 2005.

Așadar, este corect să scriem și să pronunțăm „identitate” nu „indentitate”. Prima silabă a cuvintelor aparținând acestei familii lexicale (a identifica, identificat, identificare, identitate) este formată doar din vocala „i”, nu „in” (Carte de identitate).

Se scrie și se pronunță corect „repercursiune”, cu sensul „urmare”, „consecință” (conform DEX), nu „repercursiune”. Cuvântul a fost împrumutat din limba latină „repercussio” prin filieră franceză „repercussion”.

Este corect „președinție” nu „președenție”, deoarece cuvântul este un derivat de la substantivul „președinte” cu sufixul „-ie”, cuvânt de origine latină „praesidens-ntis” intrat în limba română tot prin filieră franceză „president”.

Se scrie și se pronunță corect „cremwurști”, nu „cremwurști”. Cuvântul german „Krenwürstchen”, care a fost împrumutat de limba română sub forma „cremwurst”, conține consoana „n” în prima silabă; litera „w” a fost adaptată specificului limbii române ca „v”.

Același regim de scriere și de pronunțare îl au și cuvintele: „să adaoge”, „tentacole”, „metri patrați”, „repaos”, „auricol”, „autovehicol”, etc. Numai consultând DOOM₂ le vom putea folosi corect: „să adauge”, „tentacule”, „metri pătrați”, „repaus”, „auricul”, „autovehicul”, etc.

Ia aminte, Cititorule!

„Privește în ochii Limbii Române până când te va recunoaște și va izbucni în plâns.” (Grigore Vieru)

CUVÂNTUL CA BAGAJ LOCAL.
MACEA. ÎNSCRISURI
MONOGRAFICE.

Teodor GROZA DELACODRU

***

Despre cuvânt ca registru de ordine, limbă, limbaj sau bagaj local am stat de vorbă la o zi după prezentarea sa cu volumul monografic în fața localnicilor. Precizăm că discuția a avut loc la Vârșeț, Mesici la agapa comună din urma recitalului de colinde cu sătenii.

Rezumativ, am întrebat de ce Înscrișuri de tot felul, baladești, mărturisite, de ce 13 capitole, de ce atâtea Anexe, risipiri de foto, Glosar dialectal, traduceri, noutăți multiple, chestionare, povești din puiu mesii, rețete trase de păr..taie popa limba..ce o bucură dar și ce o supără etc. asta în condițiile în care și noi, ne preocupăm de topos, epos, ethos într-un sat depopulat, deromânizat dar cu 300 de suflete pure românești cu biserică și bibliotecă românească, toponime asemănătoare și nume la fel.

Iată câteva răspunsuri pe care doamna profesor Floarea Căndea le-a punctat în ordinea paginilor de carte.

***

Cartea care măsoară peste șase sute de pagini este rezultatul unui travaliu de peste șase ani. O creație valorică trecută de la manuscris prin foarte multe obiective, filtre. Care efort nu se poate plăti. Nu valori materiale au urmărit-o ci valori de cunoaștere obiectivă, evoluții care vizează spuse ale oamenilor și grăiri sub formă de povestiri cu iz măcean.

Cartea va deveni importantă nu acum ci după un alt Centenar! Vocile autorului cheamă la respect! Cartea are suflet de filolog și se supune tuturor regulilor de scriere a unei monografii însă în partea locului istoria nu a fost atât de darnică, mai mult liniștită. 13 capitole sunt expresia unei cifre care o are autorul în existențialul său, fiind fiică a satului, aici s-a format ca om dar are, desigur valențe nu de carte de vizită ci una de onoare pentru sufletul unor dascăli, urmași sau cetățeni care i s-au arătat deschiși.

A lăsat din celelalte volume (n. de autor sau coab.) coordonatele geografic spațiale neschimbate dar aduce noi date despre monumente naturale, pădurea, antropice, castelul precum și artefacte pe care le regăsim aici. Sunt consemnate date noi istorice, mișcări, unire sau eroi locai, dar și unele fapte de la Colectiv care nu se uită.

O atenție sporită o are pentru meșteșuguri locale, măsurători, muzee sau colecții particulare dar și practici casnice.

Cruci de hotar, bisericile din Trinitatea centrală aduc noutăți inedite dar și argumentate cu foto-documente.

Despre Casă ca și așezământ de locuire scrie de la temelie până la podu cășii.

Anchete de teren sau despre identități și comunități are foarte multe înscrisuri.

Se apleacă asupra etniilor locale, trăiri sau costumații, preocupări sau duioșii.

Îmbucături sau porecle, nume nobile nescrise sau pomenite până acum, ciclul vieții cu taina fiecărui moment, naștere, botez, nuntire, îngropăciune devenite desigur Praguri sau segmente se pot citi zeci de pagini.

Acte originale, medalii, insigne, practici și credințe augurale, bosconeli, plante cu valențe apotropaice sunt alte dovezi că autorul a studiat nu a copiat de pe aiurea.

Portul local, piese de vestimentație, evoluții consemnând meșteșugul îmbinării cuvintelor, foto sau întâmplări de peste o sută de ani, o istorie a Festivalurilor satului cu date concrete, locuri de agrement, pază și ordine, pășuni agricole, vii dispărute, toponime, uliți, drumuri, case sau gospodării, arheologie etc. toate au fost bătute la pas sau la pedală de autor vreme de șase ani se regăsesc în pagini cu foarte foarte multe informații.

Au fost notate în noul volum pe care se ferește și chiar știe de cel!!! să îl numească Monografie întreg arsenalul Habitatului cu limbaje, sudalme și povești de o sută de ani, rețete de săpun, tăiței, crogne, molcuțe, curechi acru, spălat cu apă de ploaie, murături, păpărică, plăcinte rare, descântări, ziceri, spuneri etc. dar cu o supunere rară.

Un capitol este destinat Oamenilor și locurilor în care a încercat să fie imparțială.

Date inedite aduce despre satul aparținător Sânmartin, viața socială și asociativă de aici cât și din Macea. Cu veniți, plecați, dascăli sau notari, grofi sau moșieri, rezultate provenite din peste 150 de consemnări de arhive, traduceri documente sau extrase bibliografice. Studiul monografic este tradus în șase limbi în rezumat.

Glosar ilustrat dialectal este o altă noutate care adună cuvinte vechi ilustrate cu foto sau argumentate etimologic. De fapt în Semnul de carte care însoțește volumul sunt date explicații de acest fel.

Înscrisurile baladești sunt un volum vechi, o plachetă cu toate numele din sat puse pe note

versificatorii iar Înscrisurile mărturisite ascund Cv-ul autorului, dar schematic.

***

Ca de obicei la posibile succese sunt și posibile supărări. Am încercat să le desprindem.

***

Autorul nu are orgolii însă este convins că blazonul de posibil mărturisitor al locurilor în satul ei nu are valoare.

Sunt cenzurate pagini, foi, cuvinte, cartea nu este citită, eventual frunzărită. Singura încurajare a avut-o spontan, direct de la actualul primar! Îi sunt prea accentuat descrise rădăcinile, cartea îi este scut, ceea ce îi devalorizează caracterul umanizat, personalizat, ori în alte sate astfel de autori sunt ridicăți la mare rang. Nu este cazul însă istoria se scrie de câte ori se resimte ideea de apartenență. Ecouri nu așteaptă nici mulțumiri însă generațiile de azi nu se cunosc, nu se caută în dicționare, nu se tratează sau exploatează valențe locale decât pe bază de prietenii sau nemoșag. (Am mai vorbit și despre respectul pe care îl poartă dascălilor, mentorilor, prefațatorului, redactorului consultant, localnicilor care i-au dat sfaturi înțelepte, despre sătenii care au venit la lansare cu batista în mână împăturată ca pentru anafură, despre musafirii peste o sută veniți de peste tot la patru ace, confundați cu mâncători de manele, despre birtul-sală de ceremonii m pe care l-a vrut a-l transforma în librărie dar cu preț de Champs Elysees ... nu de cultură bună, rurală, dar despre toate astea, într-o altă ediție)

***

Convinși fiind că volumul de limbaj, istorie, etnologie, istoriografie, arheologie, pustnicitate, pustietate, reîntoarcere la origini, conține prea multă dragoste, scrisă, spusă, plâns-ascunsă am sfătuit autorul, la sfârșit de tainică discuție cât o confesiune, să fie mai atent și să nu se dăruie atât de mult încât să muște ogorul de sapă amestecat și cu iz de buruiană, și cu țărâna în care prea își îngroapă tălpile și să privească doar înainte la cei care îi sunt tovarăși. Mulți.

VOCI FEMININE ALE LITERATURII ROMÂNEȘTI CONTEMPORANE

Ileana Vulpescu și Alice Năstase Buciuța

Mira ODAGIU

După o reală penurie de literatură feminină în peisajul literar românesc, în contemporaneitate, femeia scriitor devine din ce în ce mai prezentă, mai dezinvoltă, mai vocală și mai citită. De aceea mă voi referi la două romaniere foarte iubite și citite ale zilelor noastre și care, poate nu întâmplător, sunt bune prietene în viața de zi cu zi: Ileana Vulpescu și Alice Năstase Buciuța.

„Arta conversației” de Ileana Vulpescu este o carte reprezentativă pentru peisajul literar contemporan (...).

Deși personajul principal este doctorița Sânziana Hanganu, adevăratul, „Personaj” este „Mama” acesteia, Smaranda Hanganu, fiica de țărani, absolventă de greacă și latină la Sorbona, intelectuală care știe că bunurile cele mai de preț al omului sunt: cultura-„ceea ce ai în cap nu-ți poate lua nimeni” și iubirea de țară -, sunt primul om cu carte din neamul meu de 2000 de ani, nu pot pleca din țara mea pentru că ar însemna că străbunii mei s-au sacrificat degeaba” („Bătrânii au adunat printre plăvani/Sudoarea muncii sutelor de ani”, T. Arghezi, „Testament”).

Romanul, așa cum îl văd eu, este un „Elogiul adus Mamei” (scris cu majusculă), (nevitrege), femeie cu o personalitate copleșitoare, fără a fi acaparatoare, ea este prin propriul exemplu, exponentul educației temeinice, solide, meticuloase, a desăvârșirii prin cultură, a sacrificiului personal dus până la anularea sinelui, a duranței fizice și psihice fără urmă de slăbiciune. Profesoară cu vocație, fără a putea să-și exercite meseria din cauza contextului istoric ingrât, ea își anulează eșecul providențial vărsându-și preaplinul sufletului și al minții asupra propriei fiice, desăvârșindu-i formarea nu numai cu „știința/cultura sa enciclopedică” ci și cu sfâșietoare lecții de viață trăită (...).

O carte cu sfaturi de educat frumos și adevărat copiii, o carte a valorilor universale: ”Două gânduri să nu te părească niciodată: acela de a-ți îmbogăți mintea și sufletul, și gândul că suntem trecători în lume. Bagă de sama ce faci cu viața, că nu e veșnică!”

Scriitura sensibilă, feminină, savuroasă, împletește fluid ca-ntr-un vals planurile narative și „conversațiile”, dar remarcabilă este arta construcției personajelor, romanul părând a fi o enormă galerie a personajelor foarte rigurose și veridic construite, ceea ce demonstrează că autoarea are un fin spirit de observație și cunoaște magistral psihologia umană.

Romanul este o carte a ”rezistenței prin Cultură” a adevăraților intelectuali români din

perioada comunismului, o carte despre iubirea de țară, de părinți, o carte despre calitatea de a fi OM în condiții de sărăcie și prigonire extreme, indiferent de religie și clasă, o carte despre iubire, frumusețe, prietenie adevărată, adevăr, datorie, sigurantă, durere, frică, fericire...

„Arta conversației” a Ileanei Vulpescu este în mod categoric o lectură obligatorie a adolescenței, o carte formatoare pentru că ...este... o cartedocument a vieții trăite....

O altă scriitoare de succes a contemporaneității noastre literare, mult mai tânără și bună prietenă cu Ileana Vulpescu, este Alice Năstase Buciuța.

„Dincolo de bine, dincoace de rău - Despre iubire” și „Splendida banalitate” sunt doar două dintre romanele Alicei Năstase Buciuța, o scriitoare tânără, proaspătă și aparent foarte „en vogue” chiar „glossy” în peisajul literar feminin și feminist al ultimilor ani, unde s-a remarcat prin felul foarte sincer, onest și dezinvolt de-a scrie despre eterna căutare a iubirii ... Ambele cărți cuprind articole-eseu cu tematică cotidiană, dar care trădează dorința arzătoare de a trăi Dragostea definitiv și adevărat ...

Scriitura Alicei, prin Țara iubirilor..., este când un „tango” ropotitor și pasional, când un blouse sfâșietor și melancolic, când o polcă șturlubatică ori șagalnică, când un vals aerat ca o primăvară mult visată...

Felul firesc și frenetic în care-ți vorbește Alice despre viața ei îți creează impresia de „deja-vu, deja-vecu”, pentru că orice femeie, într-un exercițiu de sinceritate, se va regăsi printre meandrele experiențelor ei, iar latura inspirativă trezește, uneori, nevoia de a te scrie și descrie într-un răvășitor proces psihanalitic și ispășitor de păcate...mai mult sau mai puțin ...capitale... Tehnica sa literară este rezultatul experienței, al exercițiului cu frumosul, cu sensibilitatea cu metafora îndelung căutată: „povești zvârcolite pline de țipăt și dor”, „constelații de gusturi sublime”, „miresme de fruct spintecat”, etc.

Se remarcă în mod deosebit articole precum : „E toamnă. E frig. E frumos.”, „Logodnă cu inel de ceapă”, „Dragoste blândă și ananas crud”, „Cadouri adevărate, visate, promise”(„Dincolo de bine, dincoace de rău - Despre iubire”), „Două fete și un băiat”, „Surpriza de sub bradul de Crăciun”, „O rochie nouă”(„Splendida banalitate”).

Da, Alice Năstase Buciuța te înrobește, citind-o, pentru că își asumă libertatea de a vorbi franc, la lumina zilei și a lumii despre trăiri intime de buduar, despre experiențe compromițătoare, despre amintiri psihanalizabile, despre vise și speranțe năruite, despre suferințele și complexe tinere naive, ale femeii înșelate, ale mamei singure în luptă cu societatea misogină.

Ce au în comun cele două scriitoare, în afară de frumoasa prietenie care le leagă? Operele lor sunt oglinzi ale femeii românce în epoci diferite, dar marcate de misoginism și inegalitate socială ...

FANTOMA DIN MOARĂ DOINA RUSTI

Roxana Lăduncă

Doina Rusti este o figură emblematică a literaturii actuale de la noi. Tradusă în numeroase limbi, invitată la evenimente internaționale, s-a impus în special prin romanele cu tematică diversă și construcție solidă. Dintre romanele sale, amintim „Zogru” (2006), „Lizoanca la 11 ani” (2009), recompensat cu Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române. „Manuscrisul fanariot” (2015) și „Mata Vinerii” (2017), două bestselleruri, au deschis seria ficțiunii istorice. În 2017 a mai publicat romanul „Logodnica”. Scriitoarea trăiește în București, este profesor universitar și scenarist.

Romanul „Fantomă din moară” este o narațiune la persoană I, subiectivă, în care vocea narativă aparține personajului Adela Nicolescu, la început o adolescență, mai apoi femeia matură, cu o carieră solidă, inginer de meserie, care provine dintr-o familie respectabilă. Cartea este o incursiune în perioada comunistă, a cărei acțiune se mută de la țară la oraș și invers. Este o parabolă a comunismului, în care o suită de personaje, puternic legate între ele, fie prin relații de rudenie, fie prin prietenii nevinovate și autentice, „alunecă” prin viață, maturizându-se treptat.

Personajul-narator Adela, zărind într-o librărie coperta cărții a cărei eroină este chiar ea, plonjează în trecut, în propria copilărie, rememorând pe firul memoriei afective întâmplări care au marcat-o, care i-au consolidat relațiile: nebunia lui Mircea, băiatul croitorului, moartea bruscă și inexplicabilă a lui Max, conversațiile nevinovate cu Lucica, prietenă din copilărie, intervențiile brutale ale lui Grigore, militianul tipic din acea perioadă, care domină satul, cu puterea ce i-o dădeau uniforma și statutul, dar, mai presus de toate, evenimentele care se succed rapid în moara satului, în care sălășluiește o fantomă. Despre care zice-se că are puterea de a lua vieți. De ce? Pentru că dispariția subită a unor personaje se leagă, conform superstițiilor și presupunerilor Sandinei și nu numai ale ei, de această fantomă.

Cartea este împărțită în trei capitole bine sudate între ele: Viață secretă a Adelei Nicolescu, Moara, Două zile. Acțiunea este dinamică, fluentă, curge cu rapiditatea unui rău involburat de ploile verii, întâmplările se înlănțuie scoțând la suprafață tarele comunismului, simplitatea și naivitatea oamenilor vremii din satul Comosteni, relațiile încurcate, uneori interzise dintre ei, amărăciunea existenței acelei epoci.

„Fantoma din moară” poate fi o emblemă a literaturii contemporane care tratează cu realism, obiectivitate, sinceritate și, pe alocuri, umor negru, o epocă ce a lăsat urme adânci în mentalitatea românească

RECENZII ALTFEL PROIECTUL ”SUVENIR ARAD”

Adelina STOENESCU

La conferința de presă de la Consiliul Județean Arad au participat reprezentanții autorităților locale – Iustin Cionca, președintele Consiliului Județean Arad și dr. Andó Andrei, director, Direcția Comunicare și Strategii a Consiliului Județean Arad, dar și echipa muzeului arădean – dr. Constantin Ioan Inel, managerul Complexului Muzeal Arad, Călin Man, managerul de proiect. Au fost prezentate rezultatele proiectului ”Suvenir Arad”, implementat începând cu luna iulie a anului trecut, dar și strategia muzeului pentru accesarea de noi fonduri pentru valorificarea patrimoniului cultural mobil, aflat în colecțiile Complexului Muzeal Arad. ”Toate proiectele muzeului se vor axa pe crearea unor baze de date pentru promovarea patrimoniului în mediul virtual, astfel încât, atunci când resursa financiară și spațiul muzeal o vor permite, să putem reconstitui expoziții interactive și atractive pentru publicul arădean”, dr. Constantin Ioan Inel, managerul Complexului Muzeal Arad.

FOTO CLUB ARAD LA 50 DE ANI

Mircea BORAN

La Sala Clio a Complexului Muzeal Arad, Asociația Foto Club Arad împreună cu prietenii a sărbătorit 50 de ani de la înființarea sa, asta pentru că încă din anul 1906 un prim club de fotografie a fost prezent în orașul nostru.

În toți acești 50 de ani clubul a fost prezent continuu, fără nici un fel de pauză, implicându-se în toate proiectele majore din viața culturală (și nu numai) a orașului și județului Arad.

Salonul a fost deschis de Dl. Andrei Ando din partea Consiliului Județean Arad, Dl. Virgiliu Jireghie, Președintele de Onoare a clubului nostru și de Președintele clubului. Am vernisat o expoziție cu fotografii originale din anii '70 și '80 realizate de 50 membri ai clubului nostru: Ardelean Aron, Ardelean Viorel, Badea Matei, Bodo Gavril, Bodo Judita, Botez Mihai, Bribram Pavel, Budiou Gheorghe, Canciu Marcel, Crețu Tunde, Eberlein Nicolae, Frangopol Mihai, Ghionghioșeu Adelin, Godinac Mihai, Janto Adalbert, Jarko Simion, Jireghie Virgiliu, Kelen Ferenc, Kiss Arpad, Komjati Andrei, Kravec Iosif, Kurucz Matei, Lazin Ștefan, Lehoczki Evika, Lehotsky A., Libuș Andrei, Lipniczky Iosif, Major Csaba, Mateoc Dinu, Muscă Viorel, Nagy Gyuris Irina, Nandor Miklo, Olah Alexandru, Ostafi Adi, Remlein Antoniu, Rotaru Filip, Stoicovici Iosif, Suciou Viorel, Szabo Peter, Szaniszló Iosif, Szekrak Adalbert, Szekely Petru, Szocs Ioan, Ștefanuț Gheorghe, Truță Ioan, Turcin Nicolae, Varga Iosif, Voicu Petru, Wittenberger Otto, Wittenberger Tiberiu.

AȘA-I CĂ...?**Beatrice Eliss AL-BADI**

Așa- i că dacă aș fi PLOAIE
M-ai lăsa să-ți cad pe SUFLET,
Să îți spăl PĂCATELE,
Cu valurile UNIVERSULUI?

Așa-i că dacă aș fi un VIN
Într-un pahar care ar urma
Să se împartă în mii de cioburi,
Tu nu m-ai lăsa să mă VĂRS?
Și dacă aș fi SUNET, unul răsunător,
Așa-i că nu ți-ai priva urechile
De a mă asculta, măcar din când în când?
Așa-i că dacă aș fi însăși IUBIREA,
Tu nu m-ai lăsa să mă împiedic
De URĂ?
Și dacă aș fi IERTAREA însăși,
Așa-i că m-ai rupe în bucăți mici
Și m-ai da fiecărui OM de pe acest pământ
Ca și călăuză, când se va rătăci
Prin destinația numită VIAȚĂ?
Așa-i că TU ești EU?

CLIȘEE**Eugenia PONTA PETE**

Făr' de-nceput
nu poate fi sfârșit,
când n-a durut,
nu-i rost de mângâiere.
Nu mulțumești,
pentru ce n-ai primit,
nu poți primi
nainte de a cere.
Nu poți să pierzi
ce încă n-ai avut,
nu poți uita
ce încă n-ai trăit,
din prea puțin
nu poate fi prea mult,
nu e apus
de n-a fost răsărit.
Nu-i Înviere
fără de Crăciun,
nu poți fi rău

TATĂ!**Beatrice Eliss AL-BADI**

Nu mai înflorește, tată,
Teiul de pe strada noastră,
Nu mai cântă rândunele
Pe la geamurile casei...
De cand ai plecat spre ceruri
Parcă au plecat și ele.

Nu ți se aude glasul
Când mi se arată pașii,
Și-mi răspunde doar ecoul
Scârțâitului de ușă,
Iar de vreau s-ascult tăcerea
Unei case fără tine,
Nu se poate! - Ceasul de pe-acel perete
Nu își poate ține limba
Și-n continuu mi-amintește
Ce fragili...ce mici...ce simpli
Sunt oamenii!
Și, Doamne, cât fi mai iubim!
Și cum rămânem frânți, o viață-ntregă...
Atât de frânți, într-un întreg de corp,
Când oamenii aceia, Doamne, pleacă
De pe Pământ, și nu se mai întorc.

Nu mai înflorește, tată,
Teiul de pe strada noastră,
Nu mai cântă rândunele
Pe la geamurile casei
Care sunt acum lovite
Violent, de stropi de ploaie...

dacă n-ai fost și bun,
nu poți închide
ce nu ai deschis,
nici împlini,
de n-ai crezut în vis.
Nu-s lacrimi,
dacă nu e sentiment
și nici ușor,
dacă nici greu n-a fost,
nu poți ierta
de nu ești înțelept,
fără iertare
nu ai niciun rost.
Fără de muguri
nu e rod pe ram,
nu poți să bei
de nu ești însetat,
fără izvor
nu poate fi ocean,
nu poți cădea
fără să fi zburat.

În viața noastră toate vin și trec,
fărăme mici...din marele întreg.

**VISUL UNEI NOPTI
DE VARA**

Ioan Vasile MARCU

M-am trezit în mijlocul unui vis
șoptindu-ți că ești
cea mai frumoasă poveste
a vieții mele.
Buzele tale au gustul
unui măr proaspăt
din care mușc flămând
și nu mă mai satur.
Ochii tăi sunt oglinda curată
în care se scaldă
sufletul meu obosit.
Pielea ta are parfumul
trandafirului însângerat
în roua dimineții.
Astă noapte am rugat un salcâm
să-mi descrie chipul tău
și salcâmul a înflorit pe loc.

STAREA DE BINE...

Nicolae NICOARĂ-HORIA

Poezia e-o stare de bine,
Binecuvântată fie clipa,
Cea dintre mine și tine,
Spornică ne este risipa...

Cu bucurie fără hotar
Mâna mea harnică scrie
Lumina aceasta plină har,
Și așa mereu să ne fie!

Sunt unii ce vor să dezbine
Cuvântul care ne-adună,
Poezia e-o stare de bine
În care viețuim împreună...

MATINALĂ

Lucia BIBARȚ

iubita mea s-a scuturat de rouă,
smulgându-se posesiunii mele
matinale și dăruindu-se răsăritului, zorilor.
fă tu ce ai de făcut, până mă întorc eu din poezie!
mi-a spus, fluturând mâna:
te diminețesc, iubite!
și-am rămas zăcând într-o baltă de
sentimente.

MI-E BINE

Aida VOIVODICIAN

E prea frumos!
Ninge-atâta de liniștitor
și e atât de bine!
Te-aș întreba cu fulgul călător:
Cum e la tine?

Ninge-a poem...
Fulgii-ating, atâta de cu dor,
o scumpă amintire!
Ți-au tors, cumva, cristale din fuior,
vreo tresărire?

Eu sunt bine...
Irepetabili fulgi, zeloși
se-ascund în părul meu.
De-atâtea ierni nu se mai sting sfioși.
Dar nu-mi stă rău!

Drum alb să ai!
Când va mai ninge-așa de lin,
voi fi în gând cu tine;
Zâmbește-i fulgului diamantin,
să știi că-ți este bine!

ÎNGERUL MEU

Semidea ȘULEA

Îngerul meu uneori își ia dreptul
de a-și face altare din nori
Uneori își ucide câte o rugă
Nerostit, uneori.

Îngerul meu uneori își jelește
dumnezeii lui muritori
Uneori își ucide câte o lacrimă
Neștiut, uneori.

Îngerul meu uneori se pogoară
să se-ascundă în lanul de flori
Uneori își ucide în joc o aripă
Nevăzut, uneori.

INFLORESCENȚE CARNALE**Mariana POPA**

Iubesc florii ploilor de primăvară,
urc pe umerii verzi ai anotimpului,
de bucurie, adun în palma mea
luceferii de noapte.
Ziua strâng petale fardate de polen,
crinii-s îmbrăcați în galben,
dansează cu coifuri de lumină.
Grădina se deschide spre capriciul
florilor, oferă tulpinilor în oglinzi
surâsul din inflorescențe carnale.

Fluturi nuntesc pe trepte de orhidee,
nu vor să trezească somnul merilor
înmuguriți.
Brazii îmbrăcați în verde vuiesc
în concertul vântului primăvăratec,
adevărați titani ai iernilor,
ei sunt însetați de soare.

Au băut doar din râuri argintate de lună
înălțându-se spre treptele albastre,
culeg lacrima pământului,
înving negura anilor în solstiții,
se împodobesc cu eșarfa verde,
se înfrățesc cu ploaia norilor,
respiră din curcubee în echinocții.

REGĂSIRE**Liviu NADIȘ**

La care țărni să vin
să ascultăm tăcerile fântânilor
când luna albește în ceruri
caruri cu stele.

Acum ești cea mai frumoasă
săruturi neomenesti
curg vântuite spre tine
ca ploaia în lanurile de grâu.

MIREASMĂ DE PĂRINȚI**Ligya DIACONESCU**

Mireasmă de părinți
Simt în doruri pe drum
Și parcă se ivesc
Într-o umbă de fum

În casa pustie
Aud vocile lor
Aduceri aminte
Pe aripi de dor

Peste flori colorate
Simt suflele vii
Cu zboruri ascunse
De părinți și copii

Îi chem și-i aștept
Dragii noștri părinți
Ne mângâie-ades
Și se-așează cuminiți

În gânduri ce-s mii
Adunate cu drag
Pe dealuri, prin vii,
La căsuță, în prag

Adie prin vânt
Săruturile lor
Le simt pe obraz
Niciodată nu mor

De-acolo, de sus
De la Domnul cel bun
Ne privesc, ne-ocrotesc
Șoaptele lor le-adun

E atâta lumină unde ești
încât toate corăbiile gândurilor
vor naufragia pe țărni
în brațele tale.

Aceasta-i cărarea pe care
trebuie să urc tăcut
cu toate șoaptele căzute
prin livada tinereții.

**DEBUT GUTENBERG
TE GRĂBEȘTI**

Vlad BERETEU

Te grăbești să pleci atât de repede,
Zeiță a timpului, patroană peste mistere?
Vrei să ne lași singuri pe lume
Cu soarta înaintând ca niște unde?
Undele se vor sparge ca valurile de țărm,
Sau se vor rupe ca firul de păr.
Nu vom ști nici ce ne-a lovit atât de tare,
Căci nu vom ști nici ce ne doare.
Așa de tare îți dorești
Ca tu să ieși, să părăsești.

În acele vremuri reci
Pe meleaguri pierdute pe veci
Unde și luna e de gheață

Și parcul înflorit e fără viață.
Și parcă totul este verde
Dar totuși el se mai pierde,
Căci nu toți au norocul unei veri tropicale
Urmând secetei peste ogoare;
Unii au iarnă polară
Dup-o vară infernală.
Fericirea noastră sunt replicile,
Noi suntem marionetele.
Când vezi că florile ne-au înflorit
Tu pe ducele-frig l-ai investit
În funcția ce-o va pierde,
Căci nu știe ce prinț-verde
Îl va da jos, va hotărî,
Pe loc îl va omorî.
Tu zeiță, ne detești!
La iernile noastre nu clipești
Pentru ca mereu tu
Te grăbești...

CONCEPTE

Ioana CRIȘAN

Cauți frunze în copaci
Când e toamnă
Și ghiociei în miez de iarnă?
Cauți umbră în soarele de vară
Și raze în cel de primăvară?
Sezon după sezon
Căutăm un proton
Ca să echivalăm un electron
Și asociem realitatea cu dorința,
Dându-ne toată silința
Și folosindu-ne voința.
Dar asta e secunda suspendată
Și de timp înghițită,
Nefiindu-ne dăruită.
E secunda ce stă deasupra noastră,
Pe care o dorim cu ochii
Și nu o atingem cu inima;
E secunda ce o avem în minte,
Dar nu și în memorie,
E ce râvnim
Când nu mai știm cum să simțim.
E posibilul din imposibil,
Steaua din constelația nevăzută,
Luna unei planete străine,
Lumea care nu se mai găsește în oglindă,
Ci dincolo de un perete de piatră.

Sperăm la o secundă care să ne arate
Ce e mai bine,
Să ne arate
Înțelesul de dincolo de suspine,
Dar viața nu se îndură
De cine nu înțelege timpul
Format din cristale opace,
Și face
Totul să pară
Până când să dispară.
Răul răbufnește,
Binele încetinește,
Dar fiecare are armele sale
Și joacă o horă
Care va avea mereu măcar doi dansatori
Și va fi fără câștigători.
Timpul e momentul în sine,
Clipa de dincolo de al nostru sine
Și vremea celor care au plecat
De unde nu se mai vine.

DEBUT GUTENBERG

Sebastian BURNAZ*

Noi am păstrat câteva versuri de iubire care-au fost scrise de-un băiat pentru o fată.

Se spune ca s-a întâmplat odată, cândva, când versurile se scriau doar pe hârtie. Am să le citesc rar, ca toată lumea să le știe:

„... Se spune că odată a existat o fată... Și avea ochi căprui... Și cine îi privea o dată era al nimănu...

De ce purta fata drăguță ochelari nu am putut să înțeleg... Poate ca să ascundă ochii ei foarte frumoși și să rămân întreg...

Oare cum e posibil ca într-un minut, călătorind lângă o fată dragă, tot să uit? Să nu mai știu nici cum mă cheamă, unde sunt, și-apoi să o păstrez mulți ani în gând?

Azi-noapte am văzut o stea de diamant pe cer, dar până să găsesc o scară, toate pier...

M-am pus să-i construiesc patru stelute de cristal. Sper să îi placă mult și să le poarte, să nu fiu nevoit să le agăț pe cer la noapte iar dimineața să constat că pier... Voi știți că hoții de stelute vin în zori și până seara iar ai treabă să le construiești, să umpli cerul?

Cândva am să mă întâlnesc cu ea și am să-i spun dragostea mea... Și am să-i dăruiesc o lună de cristal s-o pună în sufragerie și cine i-a adus-o ei doar ea să știe...

Am să îi construiesc un soare mic să-l pună lângă pat când doarme... Să-i lumineze somnul lin și praf de înger peste ea să toarne...

Iubitei mele am să îi aduc trei stele de lumină albăstruie să le pună la porțiță. Și am să îi aduc și una de lumină aurie la fereastră ca să-i arate și bunului ei înger cât de frumoasă este lumea noastră...

Am să îi dăruiesc ce am eu mai frumos și, dacă e nevoie, am să aduc luna jos...

Când se vor așeza stelele-n cerc să o aștepte, eu am să șed pe trepte... Și când are să vină să-mi zâmbească, eu voi fi fericit și inima în piept are să-mi crească...

Dacă vreodată va mai vrea ceva, eu am să mă prefac în lucrul ce-l dorea...

...

Ard stelele pe cer și stau și le privesc... Și simt și ele dorul din sufletul meu chiar dacă nu-l mărturisesc...

Pe râu se mișcă un luntraș încetișor și are-n jurul lui un mic halou de dor... Se uită-n apă și-l cunosc: sunt eu așa cum sunt de când am fost, de când te-am cunoscut și te iubesc...

Se mișcă luna către orizont și cheamă o stelută către ea... Și o aud spunând povestea mea și-a ta...

*Selecție din șapte poeme

**AZI MI-AM LĂSAT INIMA SĂ-
MI CEARĂ CE VREA...**

Paul KRIZNER

M-am gândit că după atâtea veacuri de rațiune ce s-au scurs prea repede, e vremea să-mi las inima să ceară ce vrea ea, să o las în largul ei, să nu mai fie controlată de rațiunea, de mintea, de lumea ce o înconjoară, și nici măcar de mine.

Așa că pentru o vreme mi-am lăsat inima să ceară tot ce vrea... După câteva clipe interminabile, inima mea nu mi-a cerut nimic, nu a cerut bani, nu a cerut palate, nu a cerut nici măcar un colț de pâine, sau un loc calduț unde să se odihnească.

Nu mi-a cerut concedii sau plecări nocturne, nu mi-a cerut nici măcar o plimbare pe faleză într-o după-amiază însorită, nu mi-a cerut nici aur nici argint, și nici câte lună și în stele.

Totuși mă întristam văzând că nu-mi cere

nimic, până într-o zi când am simțit cum mă cheamă ca o stea din îndepărtatul înstelat al cerului.

Cu drag, am întrebat-o: Spune-mi ce dorești dragă inimă.

Iar inima mi-a răspuns.

Vreau să bat și eu pentru cineva, vreau să simt și eu oamenii buni, să simt dragostea din lume, să cunosc emoția de a asculta altă inimă bătând pentru mine.

Doar atât îmi doresc, să bat și eu pentru cineva.

Până la urmă, văzându-o cum se chinuie și cât de tristă e, mi s-a făcut milă de ea, și chiar dacă știu că va suferii, am lăsat-o... am lăsat-o să bată.

Da..., totuși..., am lăsat-o să bată pentru cineva drag ei!

Doamne, ai grijă totuși de inima mea!

TRADIȚII DE CRĂCIUN DIN CĂMUNA BIRCHIȘ

Domnica Florescu

Localitatea Birchiș se află în partea de sud a județului Arad, la o distanță de 79 km de municipiul Arad și la 45 km de Lipova (orașul cel mai apropiat). Ea este așezată pe partea stângă a cursului râului Mureș, la distanța de 4 km de malul râului. Vatra satului se găsește lângă poalele colinelor ce fac parte din Dealurile Lipovei și se întinde de la pârâul Livezilor până la pârâul (fabricii) Doldorei, pe o lungime de 2 km pe direcția est - vest. La răsărit se învecinează cu satul Căpălnaș, care se găsește la distanță de 4 km, spre apus se învecinează cu satele Virișmort și Ostrov la distanța de 1 și 2 km, la mieznoapte cu Mureșul și la miezăzi cu dealurile împădurite și satele Povergina și Bunea Mare, la distanță de 7-9 km. Dealurile din împrejurimile comunei sunt acoperite cu păduri și pășuni. Înspre Mureș, șesurile sunt acoperite cu soluri fertile care dau posibilitatea țăranilor proprietari să dețină recolte însemnate.

„Umblatul cu dubele” sau „Dubașii” este o datină străveche, care se păstrează până în zilele noastre și o găsim în mai multe zone folclorice de pe Valea Mureșului, diferind de la sat la sat. Echipa de dubași colindători are în componența ei pe cei ce cântă și bat dubele totodată și taraful. Feciorii îmbrăcați cu șube și cioareci, cu căciuli împodobite cu flori, tricolor și pană de fazan, ținând în mână dubele, la fel de frumos împodobite ca și căciulile, se adună la gazda unde au învățat colindele în postul Crăciunului. De aici, încolonați cu căprarul în frunte și muzicanții (taraful) în urmă, dubașii pornesc cu colinda pe la casele oamenilor. De obicei, dubașii mergeau mai întâi la biserică, unde colindau preotului și familiei sale, apoi la primar, la dascăl, iar apoi la fete și feciori. La Ostrov, în fața dubașilor, juca „țurca”, (capra) - un joc specific, bătând ritmic din botul de lemn. O altă persoană are rolul de a aduna darurile primite de la gospodarii satului: „tradiționalul colac de grâu curat / Cum Dumnezeu l-a dat / cârnați, țuică, bani”. Persoana se numește „iapă”, denumire care vine de la faptul că aceasta duce sacul în spate.

La Căpălnaș dubașii sunt însoțiți de „cerb”, care are și o baladă a sa. „Cerbul” execută figurile de joc concomitent cu marșurile dubașilor pe ulițele satului sau la casa gazdei împreună cu „A dubii”. Oriunde ar avea loc această datină ea este legată de sărbătorile de iarnă și se desfășoară sub formă de colind pe texte de baladă păstorească, vânătorească, de muncă, de dragoste, pentru fată de măritat și fecior de însurat. Echipa de dubași din Birchiș poate fi întâlnită frecvent în spectacolele căminelor culturale,

reprezentând județul în întrecerile de artiști amatori, prezentând programe de televiziune. Umblatul cu dubele se transcrie, ca modalitate de exprimare și în categoria teatrului folcloric. Baladele cântate sau recitate, melodiile ce le însoțesc au un rafinement artistic unic, iar costumația, recuzita și șubele sunt elemente de decor ce dau spectacolului o notă de originalitate de necontestat. Din dorința conservării și perpetuării acestor datini, de care, așa cum spunea Ion Creangă „se leagă tot trecutul unui popor, cu datinele străbune, jocurile, cimiliturile, proverbele, legendele și cântecele populare, cele pline de dulceață”, am adunat împreună cu elevii mei toate colindele dubașilor, printre care se numără și "D'întorcu să-ntorcu"(culeasă de la Dumitru Ignața) care este o variantă a baladei "Miorița". Interesant este faptul că, în localitatea Ostrov, care face parte din comuna Birchiș și se află la o distanță relativ mică, (3 km) am găsit o altă variantă a acestei balade.

D'întorcu să-ntorcu

D'întorcu să-ntorcu	La nouă hotară,
Tri vulturi pă susu	Da cela mai micu
Și nu-s vulturi mari	Strienel voinicu
Că-s tri păcurari.	Din cearuri grăiare:
Doi îs cei mai mari	- D'omoară, m-omoară,
Ce-s ca viespi ai mari	Și să mă coboară
D 'unuțu-i mai micu	Pă sară la țară
Strienel voinicu.	La nouă hotară.
Da 'ceia mai mari	Ge-o fi să m-omoară
Ce-s ca viespi ai mari	Tu lor că le spune
Ei să vorobiră	Pă min'să mă-ngroape
Și să gomoniră	În staulul oilor
Ca să mi-l omoară	În zbierul mieilor
Pă cela mai micu,	Și mie să-mi pună
Strienel voinicu.	Toporu' la capu,
Și să mi-l coboară	Fluiera la brâu,
Pă sară la țară	Lancea la picioare.
La nouă hotăra.	Când soare-o lucire,
Da' cela mai micu	Toporu-o sclipire,
Strienel voinicu	Lancea-o strălucire,
El că mi-s d'aveare	Când vântul o bace
O oaie băloșare,	Fluiera o zice
Ea lui gi-i spuneare	Și-oile s-or strânge
Și din cear grăiare:	Pe mine m-or plânge
- Auzi, stăpâne, auzi	Cu lacrimi gi sânge.
Cum să vorovescu	Și te vesălește
Și să gomonescu	'Dalbu-i păcurari
Ceia doi mai mari	că noi ț-o-nchinăm
Ce-s ca viespi ai mari	Dalba-i sănătate.
Pă cin' să ce-omoară	
Și să ce coboară	Pă sară la țară,

DINAMISMUL CUVINTELOR A SĂRUTA ȘI A SALUTA

Geanina IOVĂNESCU

Povestea cuvintelor începe într-un vifor de trăiri și se regăsește într-un ținut de basm, unde frumosul se împletește cu trăirea, de aceea un cuvânt prielnic care merită o atenție desăvârșită este cuvântul latinesc „saluto, salutare” care a devenit în limba română „a săruta” prin transformarea lui -l intervocalic în -r, însă din aceeași rădăcină avem în limba română și verbul „a saluta”. Diferența dintre „a săruta” și „a saluta” se remarcă în procesul lingvistic de rotacizare, dar și la nivel semantic, aparent.

Latinescul „saluto, -are” este un cuvânt care a dat în limba română viață neologismului „a saluta” cu sensurile de „a ura, a dori sănătate”, care la rândul său provine din substantivul latinesc „salus, salutis”, având sensul de „sănătate, mântuire”. În relație cu „saluto” se află verbul „salveo”, „a salva”, cu formele „salvare”, „salvator”. Din latinescul „salva, -are” (conjugarea I) avem și verbul „salveo”, „a fi sănătos”, iar forma de imperativ „Salve!” reprezintă o formulă de salut prin care se redă urarea de păstrare a sănătății. Din aceeași familie de cuvinte fac parte și următoarele lexeme, care redau ideea de salvare: salvamar, salvamont. Latinescul „salvator” se referă la Mântuitorul Isus Hristos, privit ca salvator al lumii.

Trecând de cealaltă parte, cuvântul dezvoltă în jurul său o serie de nuanțe semantice întâlnite în operele literare, astfel voi prezenta câteva exemple din literatura română care vizează cele două cuvinte supuse studiului, ținând cont de evoluția acestora.

La Grigore Alexandrescu în opera literară „Umbra lui Mircea. La Cozia” vom remarca faptul că sensurile celor două cuvinte se apropie, redând ideea unui coexistențe de sens: „Sarutare, umbră veche! primește-nchinăciune/ De la fiii României care tu o ai cinstit:/ Noi venim mirare noastră la mormântu-ți a depune/ Veacurile ce-nghit neamuri al tău nume l-au hrănit” sau în poemul „Întoarcerea”: „Sarutare! locuri triste, ce/ plângând am părăsit,/ Și pă care cu plăcere acum iarăși v-am găsit,/ Sarutare,

copaci tineri, ce prin/ grija mea cresteați.” Forma „salutare” scoate la iveală ideea primă a unui salut, însă nu îngreădește nici dimensiunea lui „a săruta”, de aceea în acest caz interpretarea vizează ambele forme cu aceeași origine. În opera lui Mihai Eminescu se relevă ideea sărutul ca legătură intimă, sens exclus de verbul „a saluta”, pe baza ideii de sărut construindu-se o serie de imagini reprezentative: „Ah! cât ești tu de mândră și frumoasă/ Când râzi, când plângi, când mă săruți, când ah/ Cuprind în mâni eu capul tău geloasă! Și sărut ochii-ți plini de lacrimi, ah! Ei strălucesc ca stelele focoase/ Centr-a junie-mi noapte lumina/ Și te iubesc, și te sărut, te-ador/ Amorul meu, nespusul meu amor”(Iubitei), „Căci dorul meu muștrări o să-ți spuie/ Și sărutându-te am să te cert/ Cu dezmierdări cum n-am spus nimănuie”(Gândind latine).

Din aceste exemple, se poate observa evoluția acestora cuvinte, dar putem sesiza și progresul limbii române de-a lungul timpului. În creația lui I.L.Caragiale întâlnim forma populară „a pupa” zămisliță de la sensul verbului „a săruta”, având ușoare nuanțe ironice: „Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la ăl flămând”(O scrisoare pierdută).

În *Pupăza din tei* de Ion Creangă întâlnim forma onomatopeică „pup” care redă zgomotul produs de pupăză, însă sensul din pasaj „a face pup”, nu are legătură cu „a săruta”, fiind un format verbal de la interjecția onomatopeică „pu-pu-pu”(„Mă trezește mama într-o dimineață din somn, cu vai-nevoie, zicându-mi: Scoală, duglișule, înainte de răsătul soarelui, iar vrei să te pupe cucul cuminesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua? (...) Căci așa ne amăgea mama cu o pupăză (...) Și numai ce-o auzai vara: Pu-pu-pu!”). În limbaj cotidian, forma „a pupa” rezonază cu verbul „a săruta” în exemplu: „Hai să te pup!”, tot de la radicalul „pup” avem și structura metaforică „pup de floare” sau „a împupi” (a îmboboci), dar întâlnim și expresia „a sta pup”.

Așadar, limba română permite o serie de asocieri între cuvinte la mai multe niveluri, aceasta fiind adevărata frumusețe a limbii române (sursa G.I.Tohăneanu, „Viața lumii cuvintelor”, Timișoara, Editura Augusta, 1998, p.272-276).

ÎNCEPUTURI. CETATEA, IDEILE ȘI FILOSOFUL. PLATON

Ioana NISTOR

Filosof grec, Platon s-a născut la Atena, în 427 î.Hr. Este fiul unei familii nobile ateniene. În copilăria sa, Platon este martorul prăbușirii Atenei, după Războiul peloponesiac (431-404 î.Hr.) și începutul unei perioade de decadență care va marca cetatea, imediat după moartea lui Pericle. Maturitatea sa corespunde unei perioade sumbre din istoria Atenei, secătuite de lupte interne și externe, marcată atât de guvernarea despotică și abuzivă a celor treizeci de tirani, cât și de „tirania majorității” democratice, care va da verdictul final în privința maestrului său. La douăzeci de ani, îl întâlnește pe Socrate și sub influența acestuia, alege calea filosofiei, într-o perioadă în care agora era dominată de discipoli ai lui Gorgias, sofști, artiști ai simulacrului și copiei, „negustori ai științelor folositoare sufletelor” (Platon, *Sofistul*, 231d, 236d), de ale căror servicii se bucurau cei care țineau cârma cetății, îndreptând soarta acesteia spre anomia generalizată și spectacolul superficial al discuțiilor în contradictoriu, succesul acestor „vânători de capete”, cum îi numește Xenofon, corespunzând cu dezvoltarea democrației, a adunărilor publice, în care retorica devine o adevărată armă.

Toate scrierile sale etico-politice sunt străbătute de spectrul sfârșitului tragic al maestrului său, antrenând neîncrederea în dreptatea convențională a polis-ului: „În cele din urmă am înțeles că toate statele sunt rău cărmuite, căci legiunile lor suferă de un rău aproape de nelecuit (...) Astfel fără voia mea am fost silit să laud adevărata filosofie și să recunosc că numai ea ne dă putința să vedem în ce constă dreptatea, atât în viața publică, precum și în toate detaliile vieții particulare.” (Platon, *Scrisoarea VII*, 326 ab) *Scrisoarea a VII-a* îl înfățișează dezamăgit de viața politică ateniană, aici insinuându-se pentru prima dată rolul capital al *adevăratului filosof* în cetate, ideea filosofului-rege, a dialecticianului, singurul care, cunoscând ceea ce este drept poate instaura dreptatea. *Republica*, *Gorgias*, *Protagoras*, *Omul politic*, *Legile*, se străduiesc să înțeleagă tocmai rațiunile răului politic, să găsească remediile, dar și rețeta pentru o *Kallipolis* (...).

Tema politicului nu poate fi gândită la Platon în afara parametrilor raportului dintre inteligibil și sensibil. Reorganizarea rațională a societății implică descoperirea unei organizări sociale care să corespundă rațiunii, având deci caracter de *episteme*. Această legătură dintre teoria generală a Ideilor și teoria statului este anunțată de Platon însuși la începutul Cărții a V-a a Republicii.

Platon distinge între două planuri: planul sensibilului și planul inteligibilului, planuri sugestiv delimitate și în mitul peșterii. Primul este marcat de

efemeritate, schimbare, devenire, o lume inferioară a lucrurilor, înțeles ca și copie a Ideilor, pe când ultimul, înțeles ca sălaș al Ideilor, este a-topic, imuabil, în sine. Acest *în sine* al Ideilor, semnifică universalul din lucrul individual, *Ousia*, esența. Adevărata cunoaștere – episteme – este imposibilă în lipsa unei realități eterne, dincolo de cea sensibilă. În ciuda unei separații clare între lucruri și Idei (*Eidos*), a unei transcendențe a Ideilor, folosirea cuvântului de participare (*Methexis*) introduce un anumit grad de imanență. Prin urmare, lumea aparențelor are doar atâtă realitate, cât îi oferă participarea ei la Idee. Transpunând de ex. în plan etic, avem deja o alternativă față de relativismul sofist. Dreptatea, de ex., nu mai e privită ca o dreptate conjuncturală, relativă la o anumită situație sau individ, cum o prezintă Thrasimachos, ci vorbim despre dreptate cu majusculă, despre Ideea de dreptate, prin raportare la care trebuie judecată dreptatea unui individ sau a unei cetăți (...).

Însă, așa cum arată Platon tot în Republica, în momentul recurgerii la analogia suflet-cetate-cunoaștere, *psyche*, ca și *politeia* însăși, e alcătuit din trei părți: partea rațională (*logistikon*), partea pasională, tendința spre acțiune (*thymoeides*) și partea apetentă, dorințele senzoriale (*epithymetikon*), fiecare cu propriile virtuți (Platon, Republica, IV, 425e - 444e): înțelepciunea, curajul și cumpătarea. Tocmai de aceea se pune un accent sporit pe o solidă educație a paznicilor, pe simbioza celor trei virtuți, ca și condiții susceptibile să asigure înfăptuirea supremei virtuți - dreptatea. Dintre acestea însă, doar partea superioară, *logistikon*, reprezintă *psyche*-ul unitar, divin, din *Phaidon*, nemuritor, înzestrat cu o înrudire și o înțelegere a Ideilor, cu rol de cărmuitor etic al celorlalte două părți inferioare. De aceea, în viziunea platoniciană, filosoful, sau cel capabil să înțeleagă adevărata filosofie este îndreptățit să conducă cetatea. Filosofii, dominați de partea rațională a sufletului sunt cei care pot atinge suprema înțelepciune, care pot ajunge la lumea esențelor Ideale. Scopul lor este înfăptuirea dreptății, a binelui public, și a menținerii coeziunii sociale. Este din nou vorba de o arhitectonică, de o armonie, în care totul se leagă organic în jurul ideii de Universal și cunoaștere a universalului.

Toată această arhitectonică este transpusă discursiv într-o dialectică ce se rupe pentru prima dată în partea a II-a a Republicii de desfășurarea canonică a discursului din dialogurile din tinerețe, de ironia și ignoranța socratică. Treptat, maieutica și dialectica negativă, aporetică devine una pozitivă. Coborârea în Pireu și discuția despre omul drept în care este atras Socrate în noaptea sărbătoririi zeitelor lunii, reprezintă pentru Platon ocazia perfectă pentru a deveni un „întemeietor” al cetății ideale și al unui întreg univers axiologic. Avem de-a face cu o extrapolare, întemeierea cetății drepte precedând analiza dreptății individuale. Aceasta nu se întâmplă însă doar din rațiuni de metodă, ci din legătura organică dintre individ și societate ...

DE CE TRAG CLOPOTELE?

Gabriela Adina MARCO

În primii ani ai secolului al XIX-lea are loc una dintre ultimele colonizări organizate de Viena. În toamna anului 1802 un grup de slovaci din Tot-Komlos (Comloșul Slovac, azi în Ungaria) au venit la Nădlac unde li s-au măsurat loturi de pământ, le-au semănat, apoi s-au întors să petreacă iarna alături de familii și să se pregătească pentru mutarea definitivă pe valea Mureșului.

În aprilie 1803 și-au încărcat avutul în căruțe și au pornit la drum spre noile locuințe. la Nădlac au ajuns în data de 24 aprilie, dimineața la ora 4. De atunci, de 215 ani, în fiecare dimineață la ora 4 se trage clopotul bisericii evanghelice din Nădlac, amintind de acest important eveniment din viața comunității slovace nădlăcane.

De asemenea, la Nădlac s-a împământenit obiceiul ca să se tragă clopotul la miezul zilei, la apusul soarelui și seara la ora 20 (în vreme de iarnă, adică de la 1 octombrie până la 23 aprilie, la Sfântul Gheorghe) sau de la ora 21 (în vreme de vară, de la 23 aprilie până la 30 septembrie). Până spre sfârșitul secolului trecut, la auzul clopotelor, bătrânii lăsau lucrul și la ora 12 se așezau la masă, la fel și seara, apoi mergeau la culcare, iar dimineața la ora 4 se trezeau și începeau o nouă zi de muncă. Din vechime se mai păstrează și obiceiul, devenit poate o superstiție, ca, din respect pentru cele sfinte, să nu pornești niciodată la drum când trag clopotele, ca să nu te cheme alături de el cel decedat.

Dacă a murit cineva se trage clopotul la fiecare 2 ore, la orele pare. Anunțul mortuar este vestit locuitorilor Nădlacului prin tragerea clopotelor în mod special. Dacă a murit un bărbat se trage clopotul cel mare de trei ori câte trei minute, apoi alte trei minute cu toate cele 4 clopote, cu pauză de un minut între trageri. Dacă a murit o femeie se trage clopotul cel mare de două ori câte trei minute, apoi alte trei minute cu toate cele 4 clopotele, cu pauză de un minut între trageri. Dacă a murit un copil, indiferent de sex, se trage la fel ca la adulți, dar nu se trage cu

clopotul cel mai mare, ci cu cel mai mic. În momentul înmormântării, în trecut, când „mortul se petrecea de acasă”, era obiceiul ca la fiecare colț de stradă cortegiul să se oprească să se facă o scurtă slujbă, în răsunet de clopote.

În popor circulă o anecdotă, conform căreia, dacă decedatul provenea dintr-o familie săracă „se trăgea clopotul ceapă”, adică clopotele răsunau mai slab, pentru că plata clopotarului era mai puțină. Dacă cel decedat provenea dintr-o familie mai bogată „se trăgea clopotul boț de aur sau clisă”, adică clopotarul trăgea clopotele „mai cu foc”, cu râvnă, pentru că și plata era mai bogată. Altă variantă a anecdotei spune că după cei bogați, numiți „gazde” glasul clopotelor răsună „șoancă, clisă, șoancă, clisă ...”, iar după cei săraci glasul clopotelor răsună „apă cu pită, apă cu pită ...”

Turnul bisericii evanghelice slovace din Nădlac este folosit încă de la construcția bisericii ca și observator. Dacă clopotarul observă un incendiu sau vreo altă calamitate, trage clopotul „în dungă” și pune un steag negru pe geamul turnului înspre partea comunei unde se află dezastrul.

Un alt obicei împământenit la Nădlac odată cu sosirea slovacilor în localitate este faptul că din turnul bisericii evanghelice se dă ora exactă prin suflarea într-o trâmbiță (goarnă) cu ton gros de atâtea ori cât este ceasul, o dată, de două ori, de 12 ori și tot așa. De asemenea, la fiecare sfert de oră se anunță ora printr-o goarnă cu timbru mai subțire: la și un sfert sună o dată, la jumătate de două ori, la trei-sferturi de trei ori.

Tradiția trasului clopotelor la amiază a fost preluată și de comunitățile ortodoxă română, greco-catolică și romano-catolică din Nădlac. De asemenea, toate bisericile din Nădlac respectă tradiția de a se trage „după mort”. Seara, la ora 20 pe timp de iarnă și la ora 21 pe timp de vară răsună și clopotele bisericii ortodoxe române din Nădlac. Datele de „schimbare” a anotimpurilor erau 14 septembrie, de Înălțarea Sfintei Cruci și 23 aprilie, de Sfântul Gheorghe.

AM FOST, SUNTEM ȘI VOM RĂMĂNE-N EUROPA

Valeriu ILICA

O întrunire culturală ce se desfășoară în zodia lui Eminescu și sub steaua lui nu poate fi decât benefică. Un câștig – și-n plan spiritual – o nouă revelație. Afirm acest lucru cu gândul la prima ședință din 2019 a Salonului Cultural Gutenberg, acțiune consumată discret și elegant, într-o locație din Arad, în Săptămâna Eminescu.

Drept introducere, conform obiceiului casei, s-a încălzit atmosfera cu un moment informal despre noul format al revistei cu același nume. Despre tematica pe care și-o propune pentru viitor, despre accesul în paginile ei. Dacă bine am reținut, despre exigența mereu crescândă a colectivului redacțional, care așteaptă materiale bune, bine lucrate și de conținut. Pe scurt, foarte pe scurt, s-a concluzionat că, pe măsură ce trece timpul, cu aportul colaboratorilor săi fideli, revista Gutenberg este ...tot mai revistă. În formă și, desigur, pe fond.

Odată acestea fiind spuse, s-a dat liber la intervenții, dezbateri și discuții. Subiectul? Unul generos, atractiv și de permanentă actualitate: Eminescu – viața, opera și nemurirea sa. Toți vorbitorii – și n-au fost puțini – s-au apropiat de poet cu sufletul curat și inima deschisă. S-a vorbit îndeajuns, cursiv și coerent. Cu calm și cu multă căldură. S-a vorbit cu emoție, cu admirație și cu încântare despre frumusețea unică a versurilor sale, despre marea lor actualitate. Despre universalul și incontestabilul lor adevăr inclus. S-au exprimat păreri, s-au formulat opinii și puncte de vedere, toate pertinente. Toate de bun-simț. Inclusiv regrete, cum că opera sa, cel puțin pe plan extern, este insuficient cunoscută. Că Eminescu merită mai mult. Nu-mi permit un răspuns la această bine intenționată observație, în schimb, Arghezi și-a permis încă de prin anii 1950: "Fiind foarte român, Eminescu este universal". Tranșant ca întotdeauna, știa poetul Mărțișorului ce știa. Așa, bunăoară, la cursurile de literatură universală și comparată ale marilor universități din Occident, încă de-atunci, Eminescu al nostru era considerat ultimul mare romantic european, iar opera sa poetică circula tradusă în principalele limbi europene. Așijderea, aici, la el acasă, în ciuda unor epigoni, pigmei și detractori perisabili și perimați, personalitatea artistică a lui Eminescu rămânea în loja centrală a sufletului românesc. Instalat confortabil în Panteonul nemuririi sale, Eminescu a fost mai mereu, este și va rămâne capitala poeziei românești. Cetatea sa de scaun. Cartea de vizită a limbii române. În două vorbe spus, Eminescu reprezintă saltul spre perfecțiune și explozia artistică a poeziei noastre. Să nu mai mire astăzi pe nimeni de ce toți marii noștri poeți, începând

cu Alecsandri și continuând cu Vlahuță, Arghezi, Sorescu sau Păunescu i-au recunoscut geniul, i-au închinat ode, i-au adus omagii, manifestându-și astfel admirația pentru poezia sa. La fel, toți criticii și istoricii literari, cei de primă mărime, s-au aplecat asupra operei sale cu acribie, cu interes și cu competență. Îi amintesc doar pe câțiva dintre ei: George Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Dumitru Micu, Eugen Todoran și Gheorghe Tohăneanu. Fan Eminescu, profesorul Alex Ștefănescu derulează în prezent o amplă operă de redescoperire a lui Eminescu. Un nou și veșnic tânăr Eminescu. Și asta nu e tot. Dacă nu în fiecare an, atunci cel puțin o dată la doi ani, unul dintre subiectele de la bacalaureat, la proba scrisă de limba și literatura română, este din Eminescu. Licee mari din marile orașe ale României îi poartă numele. Parcuri, bulevarde, piețe sau străzi – la fel. Știut lucru, cine intră în cimitirul Bellu din București, imediat pe dreapta, în Figura 9, va vedea un mormânt pe care permanent există flori proaspete, lumânări aprinse și bilețele pe care mâini necunoscute au scris un mesaj, o frază, o rugăciune sau câteva versuri. Da, pentru că Eminescu este Steaua Polară a literaturii noastre. E Luceafărul, Luceafărul de dimineată.

Deși argumentele aduse sunt prea destule – cred eu – ceva lăuntric, nu știu ce, îmi dă imbold să continui. Muzicalele sale versuri, prin grija unor meșteri întru ale armoniei, sunt puse pe muzică. Asta, ca să nu mai vorbesc de frumoasele adolescente, care, cu poza tânărului Eminescu în față – cel de la 19 ani – seara, înainte de culcare, în loc de rugăciune, șoptesc înfiorate: "Zburător cu negre plete vin' la noapte de mă fură". Periodic, se organizează simpozioane academice, colocvii ori seminare Eminescu, iar prin grija academicianului Eugen Simion i se reeditează opera. Au loc excursii, comemorări ori pelerinaje la locul nașterii sale. Deși a avut o perioadă creatoare scurtă, toate temele poetice mari ale marilor literaturi europene se regăsesc în poezia sa: codrul și marea, Soarele și Luna, țara și norodul, viața și moartea, nemurirea geniului și imensitățile interstelare, tragica succesiune a civilizațiilor, iureșul bățăliilor versus liniștea supremă și eterna pace. Nimic nu i-a scăpat.

Ca o regulă, la Salon, politică se face mai puțin. Puțin, spre deloc. Ba, chiar deloc; și iată, am spus-o p-aia dreaptă. În schimb, teme sensibile, de interes și de notorietate, sunt la îndemână. Abordate frontal și spontan, nu de puține ori se derulează de pe poziții sensibil diferite. Cel mai recent, dar și mai disputat, s-a fost canonizarea lui Ștefan cel Mare. "A fost mult prea plin de păcate pentru a merita să fi fost canonizat" – s-a auzit una, și singura, dintre părerile contestate. Ei, aș! Parol d'honneur, mon cher?! Cu toată dragostea, e un demers prea amplu și prea complicat ca să-l reducem și să-l anulăm printr-o simplă părere. Auzindu-l pe distinsul orator, pe care,

de altfel, îl respect și îl apreciez foarte mult, brusc mi-au venit în minte celebrele vorbe ale venerabilului Ion Rațiu, rostite prin 1992: "Voi lupta până la ultima mea picătură de sânge, ca tu să ai dreptul să nu fii de acord cu mine." Și, recunosc cinstit, n-am fost. Nu, pentru că BOR, în deplin consens cu Academia și cu cei mai mari istorici ai nației, după îndelungi analize și minuțioase evaluări, au parafat canonizarea. Se întâmpla, undeva, după 2004. Trecuseră deja 500 de ani de la moartea domnitorului moldovean, timp suficient pentru ca păcatele, erorile și greșelile invocate de distinsul orator să-i fi fost ... prescrise. Au rămas "lucrurile lui cele vitejești, carile niminea din domni nici mai înainte, nici după acela l-au ajunsu". Au rămas - conform tradiției consemnate în veacul al XVII-lea – cele 44 de mănăstiri și biserici ctitorite de Ștefan, unele dintre ele aflate astăzi în patrimoniul UNESCO. A rămas sprijinul masiv acordat răzeșilor prin improprietărea colectivă a obștilor și prin sporirea privilegiilor acestora. Au rămas mărturiile cronicarului Grigore Ureche despre "sveti Ștefan". Sunt cunoscute, dar, la o adică, pot fi recitate la paginile 90-91 din numitul Letopiseț. Colecția Lyceum, ca să fim riguroși și exacti până la capăt. Și, nu în ultimul rând, au rămas scrisorile măgulitoare trimise de Papa Sixtus al IV-lea. A rămas titlul de "Athleta Christi" acordat de sfântul părinte. Distincțiile, elogiile și omagiile Papei au rămas. Rând pe rând, atlet al credinței creștine, campion al lui Hristos, stâlp și pavază la porțile Europei acelor vremi etc, etc. "Palatinule Ștefan" – i se adresa Papa prin 1477 – "faptele tale, săvârșite cu înțelepciune și vitejie contra turcilor infideli, inamici comuni, au adus atâta celebritate numelui tău, încât ești în gura tuturor și ești în unanimitate foarte mult lăudat."

Iar, acum, fireasca întrebare: dacă alte biserici creștine din Europa ar fi avut drept credincios o personalitate politică și militară cu atâtea super-referințe, plus notorietatea și vocația de ctitor a lui Ștefan al Moldovei, cum ar fi procedat? Ar fi așteptat să mai treacă alte 500 de ani?! Mi-e greu să cred. Nu suspectez pe nimeni de nimic, dar totuși, întreb, convins fiind că nu ne cere nimeni să adoptăm la infinit poziția ghiocelului. Și nici să fim mai europeni decât e cazul. În schimb e timpul – și ar fi cazul – să fim europeni români. Să depășim perioada lui "avem voie să n-avem voie".

PS: "Contraria non contradictoria, sed complementaria sunt" – spunea celebrul fizician danez Niels Bohr, laureat al Premiului Nobel, în al său și mai celebru principiu al complementarității. Eu merg pe mâna "danemarcului", dar nu-i cer nimănui să-mi dea dreptate.

***

EMINESCU – ZIARISTUL

Dorin OCNERIU

Mihai Eminescu nu este doar cel mai mare poet român. Eminescu face parte din cei mai mari poeți lirici ai lumii modern, el este un un geniu mondial și în același timp un simbol al spiritului românesc. Opera sa face parte din patrimoniul literaturii universale, chiar dacă traducerea operei sale în limbi de circulație internațională este încă mult prea puțin realizată.

Vreau să relev în acest scurt cuvânt o latură mai puțin cunoscută a creației eminesciene, aceea de jurnalist, pentru că a fost un condei foarte citit și foarte apreciat vreme de mai mulți ani. A abordat multiple fațete ale creației ziaristice, excelând în eseuri politice virulente la adresa politicianilor vremii care, ca și astăzi, aveau și alte interese în afara celor de a conduce spre bunăstare poporul român. Toată opera jurnalistică a lui Eminescu este străbătută de un patriotism dus spre cele mai înalte cote, un sacrificiu de sine dedicat propășirii nației române care i-au adus multe și mari dușmăanii. N-a iertat pe nimeni, fie ei adversari politici (liberalii) sau chiar aliați politici (conservatorii).

Nu trebuie să ne mire orientarea conservatoare, antiliberală, a unui poet care, prin excelență, ar trebui să fie de partea liberului arbitru, nu a încorsetării conservatoare și lipsei progresului. Dar Eminescu considera liberalismul ca o goană după profit, în care omul este înstrăinat de origini și de rădăcini, devine un șurub într-un mecanism. Conservatorismul îl privea ca fiind chezașul păstrării naționalității, tradițiilor și credinței strămoșești.

După ani buni (1870-1876) de colaborări la reviste cunoscute (Familia, Albina, Convorbiri literare), debutează ca ziarist profesionist 1876 la ziarul „Curierul de Iași”, unde îndeplinea funcțiile de redactor-administrator și corector. Ajunge la acest ziar după scoaterea lui din postul de revizor școlar, întrucât guvernul conservator pierduse puterea în favoarea liberalilor. La acest ziar a lucrat aproape 2 ani pentru un salariu de mizerie, publicând numeroase articole critice, economice, politice, precum și teatrale, literare, etc. Prin aceste articole reușite, Eminescu și-a dovedit talentul de mare ziarist.

S-a consemnat și o scurtă colaborare cu „Federațiunea” în 1870, ziar ce apărea la Budapesta și era condus de Alexandru Roman, profesor de Limba română la universitatea din oraș. Prin cele doar trei articole apărute în acest ziar, Eminescu cere autonomia Transilvaniei, unirea și solidaritatea românilor, eliberarea națiunilor de sub jugul asupritor austro-ungar, sintetizând dorința sa de autonomie prin cuvintele „...dreptul ce-l are fiecare popor de a-și determina voința prin legi și de a avea un propriu organ pentru formularea acestei voințe”.

Apogeul activității jurnalistice a lui Mihai Eminescu s-a afirmat la ziarul conservator „Timpul” din București. Primele articole le publică în anul 1877, apoi devine redactor permanent, alături de prietenul său, arădeanul Ioan Slavici și de I. L. Caragiale. Activitatea lui Eminescu la ziarul „Timpul” este plină de pasiune și de râvnă. Iată ce spune Slavici despre Eminescu într-o scrisoarea trimisă lui Iacob Negruzzi: „*Pentru ca să vă vorbesc de Eminescu, el lucrează cu zel și mai multă credință decât mine*”. În coloanele ziarului, Eminescu a luptat pentru buna organizare a societății și a statului, respectarea Constituției țării, țăranii și meseriașii să fie ajutați de stat, învățământul să fie susținut și dezvoltat în mod real, precum și multe alte aspecte.

S-a bucurat de sprijinul unor oameni politici remarcabili precum Lascar Catargiu (președintele Partidului Conservator), P. P. Carp, Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu, regina Elisabeta (poeta Carmen Sylva), dar a avut și adversari reductibili între care amintesc doar pe primul ministru I.C. Brătianu și pe C.A. Rosetti.

Documentele vremii ne arată că Eminescu pe perioada cât a lucrat la ziarul „Timpul” a dus o viață de mizerie (un salariu mediu, de multe ori diminuat sau primit cu întârziere), o muncă istovitoare, la munca fizică se adaugă și suferința morală, se zbate într-un cerc vicios. Intransigența lui morală și civică, virulența cu care critica aspectele urâte din viața socială și politică a României sfârșitului de secol XIX, îl pun în conflict chiar și cu conducerea Partidului Conservator, care complotază mai apoi cu liberalii pentru a-l înlătura din viața publică.

Redacția ziarului „Timpul” este încredințată lui Mihail Paleologu, care în ziua de 3 iulie 1883 anunță în coloanele ziarului îmbolnăvirea gravă a lui Eminescu: „*Unul dintre colaboratorii acestei foi, d-nul Mihai Eminescu, a încetat de a mai lua parte în redacțiune, atins fiind în mod subit de o gravă boală. Ne place însă a spera că lipsa dintre noi a acestui stimat confrate nu va fi decât de scurtă durată și că ne va fi dată fericirea de a anunța revenirea sa sănătos la funcțiunile de până acum*”. Astfel se produce boala lui (reală sau doar inventată), internarea periodică la ospiciu, tratamentul inadecvat și șase ani (1883-1889) în care Eminescu duce o viață foarte grea, chiar tragică.

Eminescu își revine la sfârșitul anului 1888, se simte mai bine și trimite colaborări la ziarul „România liberă” și la revista „Fântâna Blanduziei”, la 6 ianuarie 1889 apărându-i ultimul articol (...). Ca o recunoaștere a meritelor sale excepționale, Academia Română l-a ales membru post-mortem în anul 1948. Ca să ilustrez lupta politică de-atunci (poate totuși ceva mai decentă decât cea de azi), voi reda un duel de presă petrecut în anul 1871. Cu ocazia împlinirii a 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, Eminescu a publicat un articol în

„Timpul” în care spunea, printre altele, că Ștefan - apărătorul Moldovei și al creștinătății - este un sfânt al bisericii noastre strămoșești. Ca răspuns, publicația liberală „Democratul” îl atacă pe poet: „Domnul Eminescu ne-a obișnuit cu nebuniile sale publicate în Timpul. Cu ocaziunea sărbătorilor de la mănăstirea Putna, acest domn a îndrăznit să-l numească sfânt pe Ștefan, cel care la mânia a tăiat multe capete”.

Acum putem aprecia cine a avut dreptate!

***

IOAN SLAVICI PRIVIT DIN DĂRĂT SPRE ÎNAINTE

Iuliana PINTEA

Fără a avea pretenția de a fi deținătoarea unei pregătiri de investigare a fenomenului creației lui **IOAN SLAVICI**, unul dintre clasicii literaturii române, încerc să-mi exprim părerile apreciative despre opera sa, în general, și cu precădere despre **OMUL SLAVICI**.

El este scriitorul care a purtat cu sine locurile copilăriei, icoana oamenilor care i-au insuflat respect pentru adevăr, bine și dreptate. Și toate acestea se regăsesc în mărturisirea-i : „*Având să descriu lumea prin care am trecut, nu pot decât să-ncep de aici, unde m-am născut, unde mi-am petrecut copilăria și cea mai frumoasă parte a tinerețelor; unde au fost așezate temeliiile vieții mele sufletești*.” (Lumea prin care am trecut)

El înțelegea și prețuia oamenii indiferent de etnie și religie. La rândul-i, toate acestea le-a preluat de la mama, femeie simplă, plină de înțelepciune. Povața ei este demnă de reținut: „*Când întâlnești în calea ta un român, să-i zici ” Bună ziua ”, dar maghiarului să-i zici ” Io nopot ”, iar neamțului ” Guten Tag ”, și treaba fecăruiia dintre dânșii e cum îți dă răspuns . Tu datoră să și-o faci și față de cei ce nu și-o fac pe a lor cu tine...*” (Lumea prin care am trecut).

Acesta este modul deosebit de a gândi al omului simplu, românul care nu etalează superioritate față de semenii.

”*Așa gândeau și simțeau șirienii și, fără îndoială, tot ca dânșii, toți românii cu mintea limpede.*”

Desigur, experiența de viață se va clădi pe acest fundament atât de solid și nu-i va schimba cu nimic esența.

Studiile la Viena și prietenia cu Mihai Eminescu îl vor orienta spre drumul scriitoricesc.

Pare că cei doi destinați spre a se naște în aceeași lună, unul în 1848- an marcant pentru istoria românilor, altul cu doi ani mai târziu, în 1850- mijloc

de secol al XIX- lea, aveau să se întâlnească la vârsta când au putut să împărtășească idei legate de istorie, de pedagogie, de religie și mai ales cele cu privire la filozofie și literatură (...).

Întâlnirea dintre temperamentul clasic și echilibrat cu cea a unui echilibrat romantic se va fructifica într-o prietenie sinceră, bucurându-se mereu alături de toate activitățile lor atât în cadrul redacțiilor cât și în domeniul creației literare.

Opera sa literară este considerabilă. Dramaturg, romancier, nuvelist, autor de basme, Slavici rămâne *marele nuvelist* al literaturii române. I.T.Mera apreciază că personajele din " *Novelele* " lui Slavici " *ar face cinste oricărui scriitor european*" (...). Structura modernă, ritmul alert al acțiunii și conflictele prin care trec personajele din " *Moara cu noroc* " sunt în măsură a confirma aprecierile lui G. Topârceanu : " *Moara cu noroc nu-i numai o nuvelă bogată, e în același timp și un mic roman de moravuri...* "

Activitatea literară de peste o jumătate de secol, recunoscută sau uneori ignorată, rămâne pilon de neclintit alături de cea a lui M.Eminescu, I. Creangă, I.L.Caragiale, clasicii literaturii române.

De la **Ioan Slavici**, observatorul tenace al realității, cel care vede în personajele sale drept oamenii ce se zbat pentru mai bine, scriitorul care a considerat munca literară " *un apostolat* " ce pretinde " *vocațiune și pregătire* " , să privim mereu... *dindărăt spre înainte!*

O ÎNTÂMPLARE DIN VIAȚA SUBLOCOTENENTULUI DE HONVEZI LIVIU REBREANU

Cătălin DRĂGAN

Ca tânăr român ardelean, Liviu Rebreanu a beneficiat de aceleași șanse de afirmare ca ale tinerilor din naționalitățile conlocuitoare ale Transilvaniei. Oportunități în acest sens erau destule în vremea sa, una dintre ele fiind armata, instituție de prestigiu și încredere a statului austro-ungar.

Deși mama sa îl voia preot, tatăl său decide că o carieră militară e mai puțin costisitoare și, în același timp, mai satisfăcătoare din punct de vedere material în viitor. Astfel, tânărul Liviu urmează, în anii 1900–1903, Școala superioară de honvezi din Sopron, apoi, între 1903–1906, Academia militară „Ludoviceum” din Budapesta, sub numele maghiarizat de Rebreán Olivér.

Are rezultate foarte bune la ambele școli militare, e caracterizat ca fiind un elev eminent, dar cu unele abateri disciplinare. În cei trei ani de studenție la Budapesta e, de asemenea, considerat inteligent, plăcut și influent asupra colegilor, dar perspectiva unei vieți ca ofițer nu îl încântă decât în măsura în care îi poate oferi independența financiară. În plus, după cum mărturisește, „regulile și rigurozitatea armatei erau total contrare naturii mele independente și vulcanice”.

După absolvire, e repartizat ca sublocotenent la regimentul de infanterie honvezi din Gyula, începând cu 18 august 1906, fiind apreciat de către superiorii săi ca un bun ofițer, care vorbea și scria fluent limbile română, maghiară, germană și franceză. Cu toate acestea, în noua fișă de caracterizare din 1907 se spune despre cadetul Rebreán Olivér că „are un caracter labil, instabil, ușuratic și de aceea nu sunt, deocamdată, speranțe să devină un bun ofițer de trupă”.

De unde această schimbare de atitudine? În toamna anului 1907, promițătoarea carieră de arme a lui Rebreanu trece printr-un impas. Tânărul ofițer e acuzat de delapidarea unei sume de 1250 de coroane austriece, iar în raportul anchetei declanșate cu acest prilej în luna octombrie se fac următoarele observații: „Ca responsabil al bucătăriei de la popota ofițerilor a mânuit neglijent sumele încredințate, nereușind să dea socoteală de întrebuințarea lor”.

Liviu motivează că pierduse banii din neglijență în timpul unui marș din cadrul manevrelor de toamnă din anul anterior. În ciuda tuturor eforturilor sale de a returna banii, nu îi rămâne în cele din urmă altă posibilitate decât să raporteze pierderea comandamentului regimentului. Evident, explicațiile sale sunt puse la îndoială de comandantul său și de întregul corp ofițeresc, camarazii îi arată totuși încredere, dar sunt convinși că el a deturnat banii. Se presupune chiar că i-a pierdut la jocuri de cărți ori i-a împrumut unor ofițeri tineri. În ciuda promisiunilor sale că va înapoia treptat suma pierdută, Rebreanu este degradat și eliberat din armată. I se propune să-și înainteze demisia, aprobată la 5 februarie 1908. Pe 12 februarie 1908, Liviu Rebreanu a părăsit armata permanent și a revenit acasă, în Ardeal.

În numerele de la început de august 1908, două ziare din Viena și Salzburg oferă o versiune până acum necunoscută a celor întâmplate. Ele comunică faptul că, la sfârșitul lunii iulie 1908, la redacția unei publicații din Oradea sosise o scrisoare, în care expeditorul, care și-a păstrat anonimul, povestea că, în timpul manevrelor de anul trecut din comitatul Bihor, unde și el fusese concentrat ca rezervist, a găsit pe câmpul de instrucție un caiet al sublocotenentului Rebreanu în care se aflau 1250 de coroane în bancnote. A mărturisit că e un om sărac și, prin urmare, păstrase banii, dar trimisese caietul înapoi. Ziarul orădean a publicat scrisoarea și un prieten al fostului locotenent i-a înștiințat pe Liviu despre asta. Rebreanu i-a scris apoi și el redactorului, confirmând cele relatate în scrisoarea anonimă. În același timp, își exprimă speranța că va fi exonerat de suspiciunea de deturnare a fondurilor regimentale și că onoarea sa va rămâne nepătată.

Oricare ar fi fost faptele petrecute și adevărul lor, poate că providența a hotărât că drumul ofițerului de honvezi Rebreán Olivér trebuie să sfârșească pentru a face loc altuia, acelaia de prozator român de dimensiuni universale, care își va semna scrierile simplu și elocvent: Liviu Rebreanu.

DIFERENȚA DINTRE TOT ȘI NIMIC (SAU DE CE SĂ CITIM)

Alexandra TUDORESCU

O carte – o poartă către o altă lume. O carte – o fereastră către un cer înstelat. O carte – o punte către câmpia verde a cunoașterii. O carte – o treaptă în devenirea ca om. Fără o carte – nimic. Cu o carte – totul.

Nu îmi amintesc cu siguranță ce mă atrăgea la cărți când eram copil, cred că pur și simplu ideea că eram în stare să citesc singură la o vârstă fragedă mă făcea să mă simt înzestrată cu o putere magică. Însă, pe măsură ce am crescut, am descoperit ceva mult mai profund în citit. Ideea folosită în compunerile din clasele primare de dragul faptului că suna bine avea în sfârșit sens. „Când citim, călătorim în alt univers”. Înainte, interpretam fraza ad litteram: este vorba despre o lume imaginată, deci când citim, noi călătorim prin ea. Călărim pe dealurile din Narnia sau zburăm pe mătură în jurul Hogwarts-ului sau traversăm munții Pământului de Mijloc. Prin ochii și prin trupurile personajelor, ne transpunem acolo, în lumile acelea fascinante, și nu contează că pervazul ferestrei este acoperit cu zăpadă, că soarele ne arde ceafa sau că hamacul a ajuns prea aproape de pământ, pentru că nu mai simțim nimic ce ține de așa-zisa lume reală; pentru noi, lumea reală este cartea.

Dar totuși, ce am înțeles mai târziu, când am trecut de la SF și Fantasy la romanul experienței, este că atunci când citim, nu călătorim doar prin imaginația noastră și prin fanteziile autorului. Pentru că uneori, rândurile pe care le parcurg ochii noștri nu construiesc un univers fantastic, ci unul cu același miros de iarbă proaspătă, cu ramuri încărcate de flori ale căror petale se desprind și zboară în văzduh, căzând ca lacrimi pure pe obrazul unei fete ce trăiește fiorii primului sărut. Aceeași răcoare primăvărată a vântului ce încălcește părul unui tânăr care coboară din tren. Aceeași atingere de gheață a zăpezii care se topește în palmă în prima zi de iarnă, aceeași dezmoțire plăcută la căldura unui blând șemineu. Aceleași străzi, același soare, aceeași lume de toate zilele. Și totuși, cu totul alta. Pentru că într-o scriere autentică, legile fizicii sunt subînțelese, iar ea ajunge să fie guvernată de legile sufletului. Și astfel, pătrundem în imaginația autorului, și nu la un nivel superficial, în care sunt lumi fantastice, ci la unul foarte profund, care face legătura cu sufletul său. Iar dacă citim poezie, de multe ori cuvintele se îmbină cu muzică, senzații tactile, culoare, parfum... Iar imaginația poetului? – ea nu mai este imaginație, ci filosofia de viață a autorului, care se desfășoară sub ochii noștri ca o hartă din luminițe.

Când citim, călătorim prin imaginație. A noastră, a autorului, a întregii lumi. Când citim, călătorim prin spațiul și timpul unui univers, în fapt, ireal. De aceea i se zice univers imaginar. Dar oare chiar nu există? Asta ar însemna ca nici noi să nu

existăm când citim. Dar iată-ne, suntem aici. Și universul acela, chiar dacă alții nu cred, există. Pentru că noi credem în el.

COLȚUL MUCALITULUI

Loredana TUDORESCU

„Ai încercat tot ce ți-a stat în putință și ai eșuat mizerabil. Lecția este: să nu încerci niciodată.” – Homer Simpson

„Sfatul meu este să te căsătorești. Dacă vei avea o nevastă bună, vei fi fericit; dacă nu, vei deveni filosof.” – Socrate

„Iată cele mai înfricoșătoare cuvinte din limba engleză: suntem de la Guvern și am venit să vă ajutăm!” – Ronald Reagan

Întâmplări mici despre oameni mari

Scriitorul danez Hans Christian Andersen (1805-1875), celebru pentru basmele sale, era cunoscut și prin faptul că nu avea deloc grijă de hainele sale. Odată, un oarecare l-a oprit pe Andersen pe stradă și l-a întrebat cu sarcasm: – Acest obiect mizer de pe capul dumitale se numește pălărie?

Andersen i-a răspuns:

– Dar acest obiect mizer de sub pălăria dumitale se numește cap?

Cartea de duminică

Amintirile rechinului, de Stevan Hall - o carte altfel decât oricare alta pe care am citit-o, captivantă de la primele rânduri, intrigantă, o carte care te face să îți pui întrebări. Întrebări despre limitele durerii, despre măsura în care îți poți reprima amintirile chinuitoare și cât de departe poate duce acest lucru, despre a trasa linia între ficțiune și realitate, de a te pierde și a încerca să te regăsești și poate chiar să schimbi fapte...

„Nu există încremeniere, ci doar schimbare. Noțiunea de *aici* a zilei de ieri nu este noțiunea de *aici* a zilei de azi.(...) Niciodată nu ne putem trezi în același loc în care ne-am culcat. Locul nostru în univers, universul însuși, totul se schimbă din ce în ce mai repede, cu fiecare secundă care trece.”

„Un om trăiește atât de multe perioade diferite de timp. Și fiecare are propriul sfârșit.”

„Sufletul meu era spațiul infinit, iar mintea – matematică”.

CARTEA ÎN ANUL CĂRȚII DESPRE CARTE, CA PRIETEN SIGUR

Florica R.CÂNDEA

O Întâmplare culturală într-o după-amiază de Făurar, între două sărbători ale dragostei, a adunat o selectă și academică adunare la Casa de Evenimente „Akademos”, vineri, tocmai cu două zile de dinainte de Dragobete.

Lansarea de carte „Cetății, castele, castelani din comitatul Aradului”, Editura Tiparnița, 2019, Arad, semnată de Puiu Emilian Valea și Ioan Valeriu Tuleu a fost un eveniment frumos, prezentarea fiind făcută de prof. univ. dr. Anton Ilica și Cercetător Științific, Dan Demșea.

„Cartea, prin ilustrații, conți, nobili, grofi litografii, se situează între aureole istorice și-i cedăm Ex-Libris, cât un Testament, valoarea de o mare prosepțime”, a spus prof. univ. dr. Anton Ilica.

„Un Catalog de o limpiditate a textului, un Album geografic și istoric de o fină prosepțime ca-n Grădini aristocrate, acest volum va fi unul de folos celor care îi răsfoiesc filele” a conchis domnul Dan Demșea.

În sală, ca un fin și rafinat observator-martor, s-a aflat doamna inginer Magda Tagany, o descendentă nobiliară, a Baronului Tagany, care, la Ghioroc a avut o moșie, reședință de vară.

„Sunt o arădeancă, ultima descendentă, cu părinți de origine cehă și asist azi la o emoționantă lansare, de fapt, la Arad, viața culturală cunoaște o scară ridicată de valori, mi-amintesc și de Curtici, un sat de români, de Șofronea, de toate locurile dragi. Acum, aici felicit autorii pentru carte iar pe dumneavoastră că mi-ați oferit șansa să mă exprim pe românește a spus doamna Tagany.

Prof. dr. Virgil Valea, fratele unuia dintre autori (Puiu Emilian Valea), a făcut câteva remarci la adresa cărții și a autorilor, spunând „În Spațiul geografic local, multietnic și ecumenic acest volum este unul inedit. O împletire de eforturi, acest volum este cât o răsplată a preocupărilor unui colecționar și a unui ziarist. Cartea are echilibru, imagine și trădează parfum de Podgoria Aradului, cum altfel decât, ca două săbii care au intrat în aceeași teacă”.

Autorii, vădit marcați de evenimentul și sărbătoarea dedicată cărții, au mulțumit prin adresarea directă.

„Idea îi aparține colegului Puiu Valea, eu am contribuția unui ziarist care a ales reportajul ca expresie, însă am strecurat și Povești ale vremurilor” a rostit, mulțumind Ioan Valeriu Tuleu.

„Am bucuria apariției acestei cărți inundată în emoție, volumul are o față, un trend pe care-l doream unic, mi-a fost greu să selectez din trei mii cinci sute de ilustrații, acum, în carte, pe cele inedite. Desigur, gândurile noastre nu se vor opri aici, ne vom

preocupa spre o traducere și o promovare, binemeritate”, a rostit domnul Puiu Valea.

Concluzii

Am avut un privilegiu, acela de a modera Serata culturală dedicată prezentării unei cărți de excepție. Poate nu întâmplător și poate tocmai de aceea, am moderat cu dragoste ...

Cartea este un prieten rece, sigur, imaterial, artefact, un consilier perfect, de buzunar, de noptieră sau de ce nu, de dragoste. Un confeseur care nu te trădează, mai degrabă te îndeamnă la Pacea sufletului!!!

De ce despre dragoste? Ca o Prietenie de peste zeci de ani?

Cu domnul Puiu Valea am fost părinte coleg, copiii noștri fiind colegi de clasă, clasele primar-gimnaziale (clasa a VI a inclusiv), apoi fiul meu deslipindu-se de șir!

Cu domnul Ioan Tuleu, conduceam, tocmai în aceeași perioadă destinele unor așezăminte culturale. Iată cum, după zeci de ani, dragostea de carte, ne-a reunit și nu oricum, la aceeași masă, răsfoind, duios, file de ani, parfum de Castel.!

De ce de Castel?

Îmi place să cred că a fost o întâmplare a vieții mele să fiu Castelan! Am fost la Castel nu prin Cartea Macea. Înscrieri monografice. Am fost la Castel dascăl. Primii ani (10) ai carierei dascăliei i-am trăit la Castelul Macea. Aici am mângâiat frunți nemângâiate de copii, dar ca să ajung la Castel, străbăteam Pădurea, holumbul, și mă adumbream sub Teiul eminescian! Și mâncam dulcețuri... cu pruncii... Calitatea de moderator mi-a oferit o șansă demnă de Castelan, aceea de a (mai) face un Periplu prin Cartea vieții, călătorită fiind prin Șofronea, Curtici și Castelele lor. Iată autorii mi-au pus un Braț de Castele să le pot săruta Trecutul!

Cetății, castele Castelani din comitatul Aradului, o carte cât un Album cu Parfum! Peste o sută cincizeci de pagini, de o calitate grafică de excepție cu ilustrații alb-negru, cu o tentă sepia, vintage prin grija Editurii Tiparnița (Editor ing. Adrian Ioanăș).

Catalogul conține un Argument, Introducere, În loc de încheiere, Bibliografie selectivă la care însumăm un număr de patruzeci și cinci de capitole ajustate de ilustrații, imagini, cărți poștale, vederi, litografii, blazoane de familie, portrete unicat. Sau o Carte de Poveste, cu Povești, legende, întâlniri cu istoria pe văi de ape sau coline, epoci, stiluri și popasuri.

Autografe și agapa au încheiat Sărbătoarea cărții celor doi autori prieteni în aplauzele elegantei asistențe formate din universitari, istorici, cercetători, iubitori de cultură și frumos academic.

Fie-mi permis a exprima mulțumiri, felicitări cât cuprinde zarea ochilor acestor doi prieteni, în calitate de moderator, cititor și iubitor ! De Frumos petrecut peste Timp prin Scrisul Dumnealor!

***

DESPRE MARI CLASICI ÎN ANUL CĂRȚII

(o carte... de 4X4... duminica)

Cu siguranță, luna Ianuarie, Gerar, în accepțiune populară, a dat omenirii, în diverse domenii, oameni de elită, care azi, se regăsesc în pagini scrise, role de cinema, viniluri, almanahuri, cronici etc.

Despre carte vom adăsta la umbra acestor pagini.

Despre autori și cărțile lor.

Scriitorii lunii Gerar, câțiva selectați, sunt sau au fost cuprinși în manuale școlare de-a lungul timpurilor. Iată câțiva-Ion Minulescu, I.H.Rădulescu, Emil Gârleanu, Victor Eftimiu, Dinu Săraru, Ileana Mălăncioiu, Ionel Teodoreanu, Aron Cotruș, I.B.Deleanu, Leonid Dimov, Gabriel Dimisianu, I. Al. Brătescu Voinești ș.a

Perioada Marilor Clasici ai literaturii române are o covârșitoare importanță în etapizarea scrisului unor mari și importanți scriitori și este o etichetă postum vis-a-vis de opera literară a unor scriitori care au aparținut Junimii și spiritului impus de această grupare.

În contextul istoric al unei Românie moderne, în timpul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, mergând pe ideologia conservatoare, filogermană, Junimea a avut în Titu Maiorescu un discret sprijinitor, în jurul căruia s-au format anumiți scriitori care au găsit aici o atmosferă intelectuală și un stimulent care i-a propulsat în conturarea propriilor valențe literare sau de exprimare personalității.

Ion Creangă

Ioan Slavici

Mihai Eminescu

Ion Luca Caragiale

4x4

ecloziunea de genii literare

(Ilica, Anton, Tiparnița, Arad, 2019)

O carte discret apărută și cu drag oferită, sparge gheața lunii ianuarie, Gerar înspre imediatul Făurar, la fel de rece însă darnic.

O carte care ne întâmpină cu un zâmbet de copil sub un vraf de frunze, rod și întrebător profil, pe Coperta I, ca mai apoi, pe Coperta IV să ne întâmpine autorul, de-acum iarăși filolog, revenit la prima dragoste, istoria și critica literară, din care copertă aflăm despre câteva din cele șaptesprezece volume publicate, dar și despre autor, sub semnătura L. Antonesei "Evoluția lui Anton Ilica este una ciudată...". Constatând lipsa de efect a considerațiilor sale, se reîntoarce la literatură, descoperind în cufărul de amintiri opinii despre scriitori și cărți"... (...)

Acest nou volum se desfășoară pe două sute douăzeci și opt pagini și conține Predoslovie, Începuturi, Ion Creangă, Ioan Slavici, Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Concluzii, Postfață.

Predoslovia, nu știm dacă dialogul ales e aievea sau pretext literar, dar converge înspre refuzul unei tinere de a citi, invocând banalitate, depășire de

epocă, facilitare sau imposibilitate și conduce înspre alte preferințe, din ziua de azi, de exemplu, de a șofa un 4x4!!!!

Titu Maiorescu este în Începuturi un model de condei, cu o combustie interioară și un ton deziderativ gravate pe Epoca Marilor Clasici.

Noul volum începe, cum nu ne-am așteptat, de Gerar, cu Ion Creangă, plecat la veșnicie tocmai când un an se stinge, noaptea de 31 decembrie 1889, iată, cum, s-au scurs o sută treizeci de ani.

Se știe cum, la Creangă, umorul se îngemănează cu melancolia, „Amintirile” devenindu-i o opțiune existențială. Ispita pietrei filozofale, după cum scrie Anton Ilica, va fi sădită de mari biografi, de ieri sau mai de aproape de noi.

Din aceste „plăceri verbalizate” vom reține Lucrări didactice, Povestiri, Anecdote, Basme, adică toată opera homerian-odiseică.

Ioan Slavici, ca întemeietor al genealogiei marilor prozatori ardeleni, cu un tezism moral pe de o parte, iar pe cealaltă parte, obiectivitatea, impersonalitatea flaubertiană și anularea subiectivității auctoriale.

În fapt, cartea este un veritabil document despre Topos, Spațiu nativ, spațiu formativ, spațiu geografic, spații narative netrănsilvane, ori spații de București, ori spații închis-deschise, denominații, toate estetizat-particularizate printr-un condens respirativ meditativ.

A scrie de Mihai Eminescu, înseamnă, în accepția noastră, a te situa la poale de munte înzestrat cu un peisaj de mare și pură înălțime, sever de prăpăstioase labirintice genuni în care, s-ar strecura un hăț și inextricabil de vegetații.

Întâlnim în analiza iliciană lirismul poetic, lirismul prozei „curate vederi proprii despre asaltul împărăției Eminescului, întruchipat în suprem geniu coborât din poporul care l-a dăruit. Dureros de dulce este timbrul melodioasei sale tânguiri, fantezist de romantic și de un spectacolar aparte.” Eminescu n-a fost filosof, dar a gândit filosofic” (op.cit.pag.141). In illo tempore sau în vremea visurilor...

”Spusele lui Eminescu sunt clopotul mare”...care a sunat (și) la venirea sa în Arad. în casului Ian Popovici Desseanu, inspector școlar și deputat în Dieta de la Budapesta (1-28 august 1868 popa la Arad cu Trupa de teatru Pascaly)

Cât despre Ion Luca Caragiale vom distinge marile etape ale scrisului, jurnalistică și comediografia. Aceasta din urmă stârnind probleme de interpretare, adică vom reține comedii caragialiene dintre texte dramatizate sau texte dramatizabile, sau teatrul comic, drama sau umorul desprins din alte Momente, Schițe, Nuvele. Sau, este limpede cum Caragiale este un om al vremurilor, este capabil de a scenografia realitatea și de a o pune în rama Ghimpelui, a Claponului sau a Moftului român. O operă desprinsă de un Carnaval cu pastramagii, papugii, bagabonzi și alte specii umane. La Arad a poposi și Caragiale și a adăstat în „mândrul și orgoliosul oraș de pe Mureș” vreme de trei luni la hotelul Crucea Albă (op.cit.pag.199).

În concluzie, vă propunem lectura unor lecții de istorie literară, critică și eseuri din vremea Marilor Clasici (1866-1886), lecții orânduite sub o pecete cronologică de profesorul arădean. Într-o dimensiune culturală „4x4”.

Postfața configurează gesturi specifice tinerilor postmoderniști, o generație a nonelitei, cu amalgamuri cu sevă de caragialism grotesc prin limbaj, text, gestică, mimică ori veșminte. De fapt autorul se autodefineste ” un clasic întârziat”! (pag.227), care se ascunde la umbra de 4x4, romantic, plauzibil, fin observator, puțin moralizator...(iar dacă întoarcem privirea înspre „4x4 ecloziunea de genii literare” din subtitlu, avem a ne explica termenul din fr.eclosion ar însemna conform D.Macrea, 1954, ieșire la iveală, înflorire, substantivare a acțiunii de a face legătura între anumite trasee, aici, literare).

ÎNSEMNURI MĂCENE: MĂR DULCE ȘI TOPITORIE DE CUVINTE

Anton ILICA

Considerațiile ce urmeză debutează cu o întrebare pe care i-aș adresa-o autorului *Înscrisurilor măcene* (Floare R. Câdea):

- Dacă ți-ar plăti cineva munca de scriitor al localității Macea în monedă de aur, ce-ai face întâiași dată? Ți răspunde un bărbat, ce-ar face o femeie: ar încerca moneda cu dinții, după cum făceau haiducii, spre a vedea dacă e din aur! Altfel spus ar mușca-o spre a-i determina valoarea.

- Comparația mea conduce spre ideea că, pentru a identifica valoarea unei cărți, e nevoie să muști din ea, așa cum ai mușca dintr-un măr. Abia atunci cititorul, oricare ar fi, și-ar da seama dacă e autentică și dacă dispune de încărcătură valorică, dacă stilul conținutului are suficient ”aur ambalat într-o copertă vișinie”!

La vreo lansare, e câte unul care-și spune părerea, pornind de la afirmația că „*n-am citit cartea dar...mă voi referi la autor*” ori a răsfoit-o și...bla, bla. E ca și cum o lady și-ar pune zorzoane aurite pe un gât nespălat și transpirat de emoție. Eu am mușcat din carte și l-am dojenit pe autor pentru unele îngăduințe, pe care le-a tolerat mocnit (I-am spus că *Înscrisurile măcene* NU e o monografie istorică, ci o *monografie afectivă*, dantelată pe condiția umană – istorică și actuală – a măcenilor)

Mușcând din carte cu instrumentarul unui critic analitic, am avut gustul dulce al mărului sănătos, am simțit aroma unică a piersicii coapte din via dată în pârg. E mușcătura de gust al mărului după o cafea ne-ndulcită, care nu seamănă cu gustul acestuia după o prăjitură de șuhaidă. Miezul mărului e dulce, la fel ca al cărții despre Macea, această biografie măcenescă, fiind o carte cu date, fapte, dar mai ales sentimente, amintiri, nostalgii, iubirii și multă dragoste pentru satul său de naștere.

Cine poate scrie despre Macea, dacă nu un profesor de limbă românească, născută în Macea, având erudiție, onestitate, bun simț, pasiune pentru oamenii de aici, neamurile mele, pentru bunicul Ranta și toți urmașii și prietenii săi? *Înscrisuri...* e o carte vie despre toate cele ce s-au întâmplat aici, în toposul măcean, de mulți ani, cu dramele și bucuriile, cu tristețile și împlinirile oamenilor. Se perindă în text, ca într-un film documentar, scene și scenete, persoane și personaje, destine și familii, cunoscuți și mărturisitori despre cetățenii din Macea de ieri și de azi. Satul grăniceresc e cel mai frumos, cel mai bogat, cel mai inventiv, cel mai elegant, cel mai destoinic. Satul e personajul principal al cărții, un sat pe care Floare R. Câdea îl ridică la rangul de centru al universului.

Limbajul măcenilor ar drept la reprezentare. E o îmbinare a măcenismelor cu vorbirea grijulie, literară, dar savoarea o dau vocabulele recuperate din recuzita vremii, păstrată în cotloanele de glăsuire ascunsă în rostirea vreunei mătuși sau unchi, a unui vecin sau bace ori nană. Flacăra fiecărui cuvânt e toropitoare, acestea fiind încălzite până la temperatura de topire și prelucrate pe nicovală cu migala unui bijutier care ornează cu beteli aura vorbirii voastre.

E multă poezie în textul volumului, fiecare pagină cântă, cântă în armonie cu celelalte, orchestrând simfonia Macei, a acestei localități izbită de șansa de a avea o pasionantă chemare la cunoaștere. Dacă fiecare om ar fi obligat să-și tatueze pe piele un cuvânt, Doamna Floare Câdea ar alege, desigur, cuvântul *Macea*. ...)

Romanul *Înscrisuri măcene* mai are de trecut proba estetică. E roman narativ? E istorie? E destin? E poezie? Floare Câdea a știut îmbina toate cele, dând o alcătuire stilistică asemenea unei constelații. Nu e nici-nici, dar e și-și. Nu și-o pot revendica nici istoricii, nici sociologii, decât scriitorii. Și nu cei din liga secundă, ci cei din liga cea mare, căci Floare Câdea este, de pe-acum, un scriitor adevărat. Știe scrie, are capacitate de diferențiere, știe colora cu gândul, știe așeza sentimentul la locul potrivit, știe alerga pe culoarul oportun pentru a trece linia de sosite la proba estetică (...).

Când o carte se lansează, Dumnezeu cu ea. Zboară spre inimi, spre minte, ducând cu ea bucuriile și neajunsurile. Niciodată nu există doar o ultimă speranță. Doamna Floare Câdea se află la șaptea carte despre Macea și fiii ei. Neputând repara prima carte, a scris altele, adăugând noi informații, alte amintiri și fărâme de suflet, noi nostalgii și alte iubiri (...).

Macea are un iubitor necondiționat, un suport de expresie literară. Nuntirea celor doi actori – femeia cu satul – într-o etapă benefică ne-a adunat astăzi să aplaudăm GLORIA UNUI OM.

**BACI GHIURI A LU' HĂMFĂU' ÎN
REGAT (A DOUA POVESTE)**

Ioan Alexandru ARDELEAN

No, după cum am zâs nu-i gata șiderea mea în Regat, o trăbuit să stau să-l îngropăm și pă Florică, vecinu' pretinului mneiu, Tite Popârțău.

Amu cine să-l îngroape? Tite s-o sâmțât dator să facă iel lucru' aiesta, mai ales c-o murit în cocie la iel și Florică o fost om sărac și pă diasupra o rămas di iel o fată și muierea lui.

Stând noi pă prispa(târnaț) casei lui Tite, iacă vine o muiere, tătă numa zbârciturii, doară diodată cu mama.

-Titee, bine te găsâi, maicăăă, mare năcaz, mare năcaz...

-Sărut mâna, dadă Ioană, mare năcaz, muri Florică, acum trebuie înmormântat și n-are cine. Mă gândesc să-l înmormântezeu.

-Bine te gândiși, maică, bine! D-ai-a venii la tine să-ți zâc că am eu sicriu și n-am ce face cu el.

-Cum dadă Ioană, n-ai ce face cu el, matale nu mori?!

-Păi, uitași că nen-tu Mărin, muri la spital la Slatină, Dumnezeu să-l ierte că bună viață avui cu el, și copiii îl aduseră în sicriu scump de la oraș și noi aveam în podul casei două sicrie, unul pentru mine și unul pentru el, așa că...dacă vrei...

-Vreau dadă Ioană vreau, și Dumnezeu să-l ierte pe nea Mărin.

-Bine, bine, să vii cu căruța să-l iei, dar să știi că nu-i ars!

Am ascultat io vorbăria celor doi și m-am gândit, vezi românașu' nost tăt românaș la năcaz să ajută haba-i ardilean uă regățan, năcazu' îi unește, numa că n-am înțales povestea cu arsu.

-Tite, iartă rogu-te, cum îi acela copârșeu ars?

-Ghiuri, la noi sicriul îi din blană naturală (scândură, pălancă), nu-i vopsit și se ține în pod, iar când trebuie, când este nevoie de el, se arde.

-Adicate, cum?

-Uite așa se arde cu lampa de benzină, iar unul care scrie frumos, trece numele mortului și vârsta. Ars sicriul nu putrezește așa repede, rezistă mai mult în pământ.

-Aaa, amu m-am dumerit! Mă, Tite, oamini diștepți aici în Regat!

Tite o prins caii la cocie, ne-am dus la nana Ioană și am dat jos din pod on copârșeu din pălancă, dar care nu era feștit, l-am pus în cocie și hai la Florică.

În urma noastă on camion bucina din tătă puterea, Tite s-o oprit și șoferul:

-Nea Titeee, dai o țuică? Hai nu te zgârci că ai în fața ta pă unu care știe să ardă sicriele și pă deasupra am lampă de benzină.

-Bine, bine, dar benzină ai?

-Am, am, iau de la fiu-miu de la mașina lui aia mică!

Iaca așe făcurăm rost și de copârșeu ars, Tite să dusă la el în podrum și umplu o iagă di litră cu răchie di boambe, cum zăce el la noi îs corcodușe. Bună răchia lu' Tite, tăt să aibe 40 di grade, mie-m place să fie păstă 50, tare faină aminos ișea din iagă, laolaltă cu șoferu' răușirăm să golim iaga, da și copârșeu' o fost ars și Florică a nost pus în el, așe l-or tomnit zâci că era viu. Nu știi di la ce, poate di la răchia di boambe, mi să părea că Florică să uita câtă noi urât, băsama că nu-l îmbiem și pă iel cu țarie.

Oamini din sat or vinit pă rând și or adus fiecare ce avea p-acasă, să fie dat di pomană la îngopăciunea lu' Florică, m-am gândit io că poate ar fi fost mai bine să-i deie câte ceva cât o fost viu, nu amu când îi mort și n-are nicio o haznă di nimic. Tite m-o lămurit că la ii îi mai bine să trăiești, dacă mori îi leși pă tăț ai tăi săraci, atâta să dă dă pomană, ce să vă spun, am văzut paturi, credențuri, blide, hane, scaune ...și altie șolocaturi.

Tare m-o plăcut cum l-or cinstit pă Florică, la mort o vinit tăt satu', or plâns după iel, no așe da, haba o fost Florică bețâu și nime-n drum, că și-n beserică l-or băgat, la noi te bagă-n beserică numa dacă ești ceva față bisericească, uă ceva om mare. Tite m-o dumirit și aci, o vinit tăt satu' pântru că tăț or vrut să capite ceva, nu ce-or dat, ci altceva, hm, dacă așe stau lucrurile atunci di ce nu fac șchimburi întră ii, nu zâc bine? Mare-i gredina lu Dumnezău și mulț oamini iestă-n ie!

Slujba di îngropăciune pot zăce că-i ca la noi, cocotorile din casă tătie or fost astupatie cu lipidee și pățuriță, am văzut că doauă-tri babe or numărat până la noauă ceva bobită uă tietricele și le-or pus su copârșeu, tăt acolo or pus on sapon, on tiaptăn rupt în tri și o ață roșie, no dară câte bordeie, atătia obicei.

Am gătat cu Florică, Dumnezo să-l iertie, așe că am putut și io să mă trag câtă casa mea di la Macea, numa că năinte de a găta aș vre să vă spun mai ceva.

Cum amu nu era dipartie iarna, Tite Popârțău o adus la iel acasă pă muierea și fata lu' Florică, că n-or avut ce băga pă foc, numa că și muierea lu' Florică nu iera cu tătie apile și să lăuda că Tite să dă la ie și vre s-o facă găzdăriță. Lucrurile aștia or ajuns și la urechile lu Tite, care s-o cam mâniet, amu ce să facă, o zâs câtă iele că ar fi mai bine să să ducă acasă că iarna nu-i așe gre și nu trăbă mult focărit.

Asta o fost povestea mea din Regat și tare bine m-am sâmțât acolo, dacă mă mai poștește pretinu' mneiu Tite Popârțău, bistoș m-oi duce.

La Macea tădiauna or fost oamini diștepț, daa, ca amu, niciodată!

UNCHIOAIA PERSÎDA ȘI ZGHOGHITU' VREMIÎ

Gheorghe HODREA

Bună dimineața, oameni buni!

Bună dimineața, penzionarilor, precum și viitorilor penzionari! Așadară că, bună dimineața la tăta lumia! Amu, dacă tăt adusăi voarba dă penzionari, dîn voarba unuia, zice că “penzionarii îs viitoru' pămîntului romîniesc!”. Așadară, șperanța nu-i chiară pchierdută, dăoarece și noi penzionarii avem viitor, nu? Da' cînd vorbim dă penzionari nu puchiem și nu vorbim și dă penzii și iac-așe, ajunsărăm ș-aștinjem buba, ș-anume – PENZIA PRIA MICĂ!. – “Mică, mare, important îi că vin banii”, o zîs înt-o bună zî on vecin d-a nost', pă ciufală Purcelu, anumărînd (bini-ar fi foastă și fie) cele fișpe suchie dă lei, pă nume RONi, mai precis numa' tri, că o lucrat tăta viața, bghietu', la Ciapeu și nu la tarchie Banca (A, B, C, ..., Z) Romîniască, Străiniască sau cum mai au și așchia numile, inghie sălariile chie-nfricoșază, atîta-s dă grasă.

Eh, îi ia penzia îportantă, da' mai dă îportantă îi cial care o aduce, pă nume dom' poștaș și și mai îportantă îtașca lu' dom' poștaș, că-n ia are *șpurc* dă bani, nu altă. Dîrt' asta dom' poștaș triabă țînut ca pă palmă și ominit cu ominia ominiiilor.

Iaca, la cestia asta gîngham io cu minchia, mărînd pă *floaștăr*; cîta unchioaia Persîda, dî la care aviam și aflu, ca dă obicei, cum are și șadă sau și umble vremea săptămîna ce îi ca gata-gata și să *năpustească* păstă noi.

– „Bună zîua unchioaie Persîdă!” (am zîs cîta ia).

– „Bună zîua penzionariule!” (o zîs unchioaia, șezînd cu palma ghireaptă streășînd la ochienie și cu vazu' împlîntat dăpaarchie, dalungu' ulițî). Apoi, o continuat zîcînd sau o zîs continuînd, că nici nu șchiu cum și zîc: – “Mă, Toghiere! Întălnitu-chi-ai cu dom' poștaș ori ba?”

– „Nu l-am întălnit față cîta față, da' l-am văzut cîrnînd la ghireapta, pă bițigletă, pă ulița ce duce cîta artizană”, am zîs io.

– „No, binie că-i binie, că iera cît p-aci și fie rău, mă! C-am și zîs cîta vecinii mei mai 'nechia: – “Mă, năatenților! Cînd o fost binie aț' zîs că-i rău, amu-i rău, binie-i amu? Dacă ș-o *sclînchit* dom' poștaș chie mîiri ce și nu mai ni-aduce penziile, cum a fi?” Da' haida-n casă Toghiere și-ț' zîc ce s-o-ntîmplat înenchie d-a ajunje tu.

M-am băgat în casă, m-am așezat p-on scaon și am ciulit tolcerile pîntru ascultare:

– “Mă, Toghiere! (o-nceput unchioaia). Cum șighiam aci, lîngă *șpohert*, cu ochii pă oluța-n care am pus la fert ciai dă *izmă*, la on anume moment dat, în uliță, s-o făcut auzîtă ceva *larmă*, da' nu dă șfadă ci dă bucurie. Am luat olcuța dî pă foc și dîn doauă mișcări am ieșit dîn ocol. La minie pă laviță șighia dom' poștaș îconjurat dă vecinii mei penzionari! Care mai dă care trăjeu dă iel ca și-l ducă acasă pîntru a lua primu' penzia, făgădîndu-i tăt felu' dă bunătăț'.

Cum dom' poștaș iera-n grabă mare, c-o și zîs că i-o fătat scroafa patruspece purcelași, avia dă gînd și nie deie penziile pă loc. Numa' că n-o apucat pîntru că on cînie a' unui vecin dîn cialalalt colț dă uliță, pă

nume Șperaclu cînilie pă nume Șperaclu, nu vecinu') băsamă o amușinat banii dîn *tașca* lăsată năsupraveghiată preț dă cît anumeri la tri, și cîci ai zîce penzie o apucat tașca cu ghințî și o smuls-o luînd-o apoi la fugă cîta marjina satului. No, atunci și vedeț' spaimă aghivărată amestecată înt-on puhoi dă “voarbe dă dulce” dă poștaș tîlhărit dă penzii da' și dă ciubucuri dî la penzionari.

Dînr-o mișcare dom' poștaș ș-o încălecat bițigleta și dă-i la pedălat cu viteziie năparznică pă urmile cînielii Șperaclu. Noi, penzionațîi, am rămas pă loc, gură cască, așe ca la *ghințarăș*. Duuus ar fi foastă cînilie, cu tașca plină dă bani cu tăt, numa' că la on alt moment dat băsamă i s-or băgat pântălonii lu' dom' poștaș la lanțu' dî la bițigletă și cum ș-o înghireptat ochienile-n jos n-o văzut on chietroi în drum, o dat cu roata dînenchie în iel, o zburat cu tăt cu bițigletă dă doauă ori păstă cap, dîpă care, jghierînd preluuung, s-o năpustit cu puchiere în jos, cîta pămînt, drept înt-on șanț cu apă.

Așe s-o spăret cînilie Șperaclu dă o țîpat janta dîn gură, tăt s-o zburat la păr și apoi, dîpă ci-o băunat o dată preluuung, o luat-o la fugă inghie l-or dus uochii. În cele dîn urmă s-o-mpăcat tăta triaba pîntru că tașca o fost recuperată, iar stăpînu' cînielii pă nume Șperaclu l-o dus pă dom' poștaș la iel acasă, inghie o băgat în iel cu d-a sîla doauă *canciauă* dă vin fert, pîntru, revenială, suîndu-l apoi pă bițigleta cu roata dînenchie oliacă *îngînjită* și cinci spițe rupchie și dîndu-i în cele dîn urmă on *șfung* pîntru mărș cîta casă. Penziile ni li-a da altădată, poachie Joi dîpă Mniercuria Ciuc, o zîs!

Mă, Toghiere! La cele întămplachie io întăleg cum că cii patruspece purcelași adăogaț' în inventaru' olachilor lu' dom' poștaș, nie arîtă că săptămîna viitoare om avia zîua o căldură a aierului dă maximum patruspece graghie cu plus, iar paguba dă cinci spițe dî la bițigletă să tîlcuieșchie cum că răciala aierului, noapchia, are și fie dă minimum cinci graghie, cu minus. Și pîntru că zîua o-nceput binișor, apoi o-ntervenit năpasta cu dom' poștaș, ca mai apoi ș-avem iară pace, cred că săptămîna viitoare, după număru' dă două *canciauă* dă vin *conzumachie* dă dom' poștaș, are și aibe 2 părț', prima cu soare și nori, iar a doaua cu nori și soare. La mijlocu' săptămîinii au și nie-ncerce ploile. Și dacă tătūși dom' poștaș si-a fi *sclînchit* tarchie ceva, s-ar puchia ș-apară și ceva niauă pă șfirșit dă săptămîndă”.

Așchia auzîndu-le dî la unchioaia Persîda, am mai zăbăvit la ia cît am băut o finjauă dă ciai dă izmă, dîpă care m-am duuus cîta casă, da' nu înenchie dă a-i da unchioaiei on mărțîșor cu on *părăzor* micuchiel. Încei transmițînd pă calia unghielor cîta tăchie domnișoricile, domnișoarele și doamnile on mărțîșor muzical și înghiemnu' unchioaiei Persîda: “Mare atențîie! Oaminii îs ca vremea iar vremea îi ca oaminii!”.

"Tachie bună!

Dă rețînut: *șpurc* – cantitate mareș; *floaștăr* – drum asfaltat; *năpustească* – arunce; *sclînchit* – luxat; *șpohert* – sobă de gătit; *izmă* – mentă; *larmă* – gălăgie; *ghințarăș* – stomatolog; *îngînjită* – îndoită; *șfung* – avânt; *părăzor* – umbrelă.

EMANDIANA

Florica CÂNDEA

Și iarăși Pecica este săgetată de Cupidon”

„Sufletul a fost îmbătat de frumusețe în această seară poezia a dominat. Fiecare merge acasă altfel Carina, cea care a fost onorată cu Premiul al doilea a scris o poezie de dragoste foarte interesantă o dragoste împlinită și într-o armonie perfectă. Cu ritm rimă care se potrivește pentru muzică. Îi mulțumim și sunt sigur că este începutul pentru premiile înalte de care se preabucură Carina”

***

Așa rostea prof. dr. Anton Ilica în Seara Emandiana 9 Pecica. O seară în care nu a nins ca-n alte dăți dar a nins metaforic. Cu versuri împănate de chitara muzicii folk. O Specialitate a Casei pecicane după Pita de Pecica. De fapt dacă ne întrebăm cine mai scrie cine mai cântă cine mai aduce muzica de chitară pe scena unui locaș cultural vom găsi mai jos unele răspunsuri. La Pecica se fac aniversări și nu de ici de colo. Imaterialul devine personalizat și Umanul devine Cenaclu!

Lucian Emandi ar fi mândru acolo de pe Soclul Stelelor dar încă are pe casă numărul... pe ea. Are un nume dat!!! Pe Cenaclu deci străluce Lumina Inimii...

Cenaclul are deja nouă ani...am fost și când a împlint șapte ani... La Casa Culturală care duce numele altui cărturar Doru Petescu în seara în care a nins sincretic când catrene, când refrene, când tremur, când fiori în decor venim de peste 30 de ani... și redescoperim frumuseți umane noi.

Câștigătorii ediției I a Festivalului –Concurs de Poezie „Emandiana”, Pecica - februarie 2019 Eugenia PONTA PETE

Secțiunea I (14-21 ani)

1. Anne-Marie Szaniszlo (Caransebeș)
2. Melinda Moștior (Arad)
3. Cristina Mihaela Botâlcă (Gruiu - Ilfov)

Secțiunea II (peste 21 ani)

Premii:

1. Mihaela Hură (Dorohoi)
2. Carina Ienășel (Arad)
3. Luminița Zaharia (București)

Mențiuni:

1. Mihaela Aionesei (Tg. Secuiesc)
2. Mirela Alexa (Arad)
3. Carmen Tania Grigore (Brașov)

IN MEMORIAM ... ION BRAD (1929-2019) Iuliana PINTEA

Din nou, cocoarele se duc,
Cu mine-alături, peste lume.
De mult nu cântă niciun cuc,
Nici alte păsări, parc-anume.
(...)

Le-ntâmpin, tot mai greu, le număr
Cu teama din copilărie
Să nu-mi mai lase iar pe umăr
Povara lor- o moarte vie.

Târzie teamă, prea târzie !
(Ion Brad- Din nou, cocoarele)

Aud cucul din dunga raiului
Tălmăcindu-ți tăcerile...Până când?
Număr frunzele...Număr clopotele
Ce se izbesc de pământ...
Până când? Până când?
Spune-mi o vorbă să mă trezesc !
Dunga raiului este prea îngustă
Numai cucul în zbor o dibuie,
Lumina i-o gustă
Ca un orb exaltat...
Mi-e teamă să-i caut cărările
Ocolite de soare,
Să-mi număr pașii,
Să-mi număr anii...(Ion Brad- Până când?)

Cocoarele se vor întoarce, le așteptăm...,dar **EL** s-a dus” **Peste lume**”” să audă cucul din ”dunga raiului” după ce a numărat ”frunzele”, ”...clopotele/Ce se izbesc de pământ.”

Fără teamă de astă dată, a pus capăt numărării pașilor, numărării anilor.

Răspunsul la întrebarea ” Până când ?”l-a primit într-o zi de februarie a.c.

A plecat lăsând neamului său drept moștenire volume de poezie,proză,teatru,memorialistică, traduse în greacă,franceză,italiană, germană, rusă,spaniolă, cehă,ucraineană, poloneză,bulgară, sârbă.

***

A plecat și a luat cu **EL**” *aprinse iubiri*”: satul Pânade, altarul bisericii din sat și ”*altarul Patriei*”, ” *Cântecul din Ardeal*”...

***

În urmă-i ” *leandrii străvechi înfloresc, înfloresc...*”

***

Sufletul mi-e încărcat de regrete...

Am avut parte de aprecierea și înțelepciunea unei mari personalități, a unui **MINUNAT OM**.
Numele lui are un loc aparte în sufletul meu.

DACĂ E MARTIE E GUTENBERG 11

Dan LUCA

După o iarnă cu o grămadă de cojoace mai că ne-ar veni să rostim îngăimat versurile Magdei Isanos "Degeaba vine primăvara /Atâta iarnă e în noi? Că martie se poate duce /Cu toți cocorii înapoi".Dar nu o facem pentru că anul care a

trecut a fost un An de Sărbătoare!

Am aniversat împreună Anul Centenar al istoriei noastre.

Am aniversat Anul 70 al Tipografiei Gutenberg.

Alte aniversări, mărunte s-ar spune dar pline de poveste și frumuseți ar fi cei zece ani de revista Gutenberg-Universul cărții și cinci ani de Salon gutenbergian, stamatiad, cum altfel decât acum când intrăm în An Stamatiad 1919. Și, chiar dacă la Arad se pomenește prea puțin despre profesorul de la Liceul de Băieți, Al.T. Stamatiad, noi vom încerca să îl omagiem cu atât mai mult cu cât fiind primul care a înființat pe strada Calvin nr.4 un Salon Literar, revista care a dăinuit un an, 16 ediții, ne este model și patron de suflet.

Este Anul Cărții!

Este primul număr al revistei pe acest an.

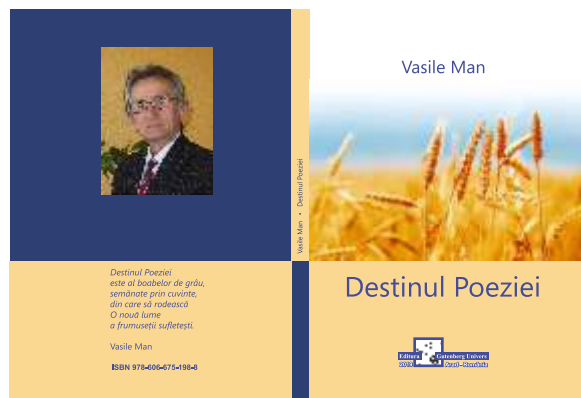
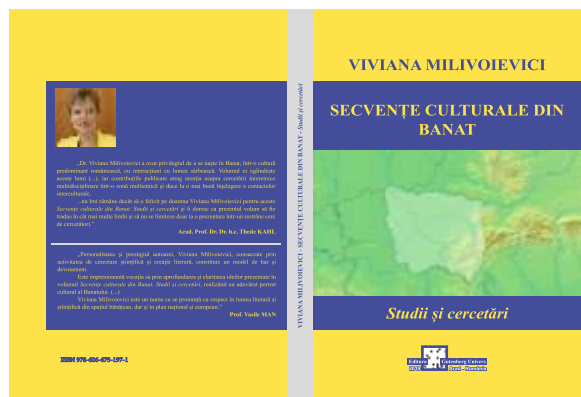
Cu siguranță, și-n acest an vă vom propune articole și contribuții importante, și, desigur, ați văzut că sfârșitul de an aniversar ne-a adus atâtea schimbări în bine.

Nu suntem perfecți probabil pe piața competitivă însă ne străduim să ținem pasul și să atragem noi colaboratori prin a căror scrieri să îmbunătățim conținuturile.

Urăm un an plin de succese tuturor care se vor regăsi în paginile revistei pe care o dorim la fel de căutată în rândurile cititorilor.

Revista Gutenberg să vă fie, așadar, inspirație de fiecare dată!

NOUȚĂȚI EDITORIALE

Semnează în această ediție

Ioan I.ARDELEAN
Eliss Beatrice AL- BADI
Carina BABA
Vlad BERETEU
Lucia BIBART
Mircea BORAN
Sebastian BURNAZ
Florica R.CÂNDEA
Delia CHEVEREȘAN
Ioana CRIȘAN
Teodor Groza DELACODRU
Ligy DIACONESCU
Cătălin DRĂGAN
Gheorghe HODREA
N.N.HORIA
Anton ILICA
Valeriu ILICA
Geanina IOVĂNESCU
Paul KRIZNER

Dan LUCA
Roxana LĂDUNCĂ
Gabriela MARCO
I.V.MARCU
Liviu NADIȘ
Ioana NISTOR
Dorin OCNERIU
Mira ODAGIU
Iuliana PINTEA
Eugenia PONTA PETE
Mariana POPA
Adelina STOENESCU
Emil ȘIMĂNDAN
Semideea ȘULEA
Horia TRUȚĂ
Alexandra TUDORESCU
Loredana TUDORESCU
Aida VOIVODICIAN

Revista Gutenberg precizează:

Vă rugăm să expediați materialele pentru luna iunie 2019, până în data de 20 aprilie la următoarele adrese de email candealoare@yahoo.com, tel. 0745263205; carina.anqa@gmail.com; tudlore@yahoo.co.uk

Materialele vor fi însoțite de o fotografie a autorului, conținut o pagină A4, scris cu font „Times New Roman”, caracter de 10, text corectat cu diacritice.

Vom încerca, pe cât posibil să inserăm și alte fotografii în măsura spațiului, însă nepreluate de pe internet, la fel, vom publica doar materiale inedite, cu timbre la o sursă bibliografică (exclus internet sau webografie). Manuscrisele nu se înapoiază. Revista Gutenberg - Universul Cărții găzduiește opinii, creații sau înscrisuri ale autorilor, din segmente culturale, cotidiene, mozaic, panoramic etc, dar responsabilitatea conținutului fiecărui text, aparține autorului în exclusivitate. Manuscrisele nu se înapoiază, materialele în excedent vor fi luate în seamă pentru viitoarele ediții cu precizarea expresă de a nu se depăși conținutul unei pagini A4.

Colegiul Editorial - Redacțional

Foaie culturală, recunoscută de C.N.C.S.I.S.
ISSN 2248 - 308X
ISSN-L 2248 -308X

„Începând cu anul X și numărul 37, decembrie 2018, publicația Universul cărții – Gutenberg, editată de Tipografia și Editura Gutenberg din Arad, are un nou format, în care coperta ne reamintește de primul inventator al cărților, autorul multiplicării prin tipar a cărților. Invenția înlocuiește activitatea copiștilor, a celor care copiau cu mâna textele, de regulă, cele biblice. Fiecare mănăstire sau casă nobiliară aveau copiști, adevărați artiști în scriere și coloristică.

Pentru că mulți ne-au întrebat „*de ce Gutenberg*”, venim cu o actualizare biografică a acestei extraordinare invenții, care a dat lumii acest „*univers al cărților*”, imensele biblioteci numeroase, care stochează, multiplică și rețin toate faptele importante, științifice, sentimentale, artistice ale celor ce asigură progresul, a culturii și civilizației.”

Ilica

Anton

ISSN 2248-308X
ISSN-L 2248-308X